Arckad.
88.

Bibliotek

MEDDELANDEN

FRÅN

KALMAR LÄNS FORNMINNESFÖRENING

UTGIFNA

GENOM

SEKRETERAREN

I

TILL MINNE AF FÖRENINGENS TJUGOFEMÅRIGA TILLVARO

PRIS 1: 50 KR.

KALMAR
TIDN. KALMARS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
F. D. WESTINSKA BOKTRYCKERIET
1898

SIGILUM SCHOLÆ WESTERVICENSIS
NB ULTRA CRUCEM
1835
VÄSTERVIKS
GYMNASIUM

Gröna salen å Kalmar slott, östra sidan.

MEDDELANDEN

FRÅN

KALMAR LÄNS FORNMINNESFÖRENING

UTGIFNA

GENOM

SEKRETERAREN

I

KALMAR
TIDN. KALMARS AKTIEBOLAGS TRYCKERI
F. D. WESTINSKA BOKTRYCKERIET
1898

Kalmar läns Fornminnesförening har hittills icke utgifvit någon tidskrift eller annan likartad publikation. Dess verksamhet har nästan uteslutande varit riktad på bildandet af ett museum och dettas utveckling. Som emellertid Föreningens museum nu kan fira sin 25-åriga tillvaro, har det synts lämpligt att äfven på annat sätt verka i Föreningens syfte, och så har föreliggande häfte »Meddelanden från Kalmar läns Fornminnesförening» kommit till. Måtte det i sin mån bidraga till att länets fornminnen blifva af dess inbyggare mera beaktade än hittills — men beaktade på ett sådant sätt, att de skyddas och icke förstöras.

Kalmar i December 1897.

Fabian Bæhrendtz.

Fornminnesföreningens sekreterare.

Kalmar läns fornminnesförening och dess museum.

Af

Fabian Bæhrendtz.

Kalmar läns fornminnesförening bildades år 1872 på initiativ af Landskamreraren J. A. Södermark för att, såsom det heter i stadgarna, »inom länet efterforska, undersöka och bekantgöra samt, för så vidt ske kan, samla sådana fornlämningar, som äro af betydelse i etnologiskt, kulturhistoriskt eller konsthistoriskt hänseende.» Sedan kallelse utgått till ett större antal personer inom länet att vara medlemmar af Föreningen, hölls i Kalmar den 5 Juli s. å. Föreningens första ordinarie årssammankomst.

A. **Styrelse.**

Enligt de äldsta stadgarna skulle styrelsen bestå af 7 ledamöter, af hvilka minst 4 borde vara tillstädes för att kunna besluta, men år 1885 inskränktes ledamöternas antal till 5, af hvilka endast 3 behöfde vara tillstädes för att göra styrelsen beslutmässig.

Vid årsmötet den 5 Juli 1872 valdes till styrelseledamöter:
Hofstallmästaren J. W. Beijer, ordf.,
Läroverksadjunkten V. Sylvander, v. ordf.,
Skeppsklareraren E. Bolin,
Kongl. Sekreteraren C. Gethe,
Landskamreraren J. A. Södermark,
Rådmannen C. Sundberg och
Läroverksadjunkten Gust. Melén.

Sedan dess hafva följande personer varit ledamöter af styrelsen:

Ordförande:

Hofstallmästaren J. W. Beijer .... 1872—1874,
Kongl. Sekreteraren C. Gethe .... 1874—1875,
Landskamreraren J. A. Södermark .... 1875—1881,
Landshöfdingen G. J. Edelstam .... 1881—1888,
Biskopen P. Sjöbring .... 1888—1889,
Landshöfdingen V. L. Groll .... 1889—1890,
Landshöfdingen C. A. Fagerlund .... 1890—

v. Ordförande:

Läroverksadjunkten V. Sylvander .... 1872—1874,
Landskamreraren J. A. Södermark .... 1874—1875,
Kongl. Sekreteraren C. Gethe .... 1875—

Sekreterare:

Läroverksadjunkten G. Melén .... 1872—1879,
Länsbokhållaren N. Larsson .... 1879—1881,
Amanuensen M. Holmström .... 1881—1885,
Lektorn F. J. Bæhrendtz .... 1885—

Kassaförvaltare:

Skeppsklareraren E. Bolin .... 1872—1876,
Landtträntmästaren C. R. Melén .... 1876—

Öfriga ledamöter:

Landskamreraren J. A. Södermark .... 1872—1874,
Rådmannen C. Sundberg .... 1872—1883,
Läroverksadjunkten V. Sylvander .... 1874—1880,
Possessionaten J. G. Segrell .... 1874—1881,
Rektorn O. E. L. Dahm .... 1880—1883,
Lektorn F. J. Bæhrendtz .... 1881—1885,
Öfveringeniören J. H. Magnét .... 1884—1885,
Possessionaten C. J. Ekerot .... 1884—1886,
Seminarierektorn J. Wickbom .... 1886—

Nuvarande styrelse:

Landshöfdingen C. A. Fagerlund, ordförande,
Kongl. Sekreteraren C. Gethe, v. ordförande,
Landträntmästaren C. R. Melén, kassör,
Lektorn F. J. Bæhrendtz, sekreterare,
Seminarierektorn J. Wickbom.

B. **Ledamöter.**

Ledamöterna äro af tre slag: hedersledamöter, ständiga ledamöter och årsledamöter. Vid 1896 års slut räknade Föreningen 1 hedersledamot, 43 ständiga ledamöter och 612 årsledamöter.

Till *hedersledamöter* hafva invalts:
1875 Hofstallmästaren J. W. Beijer.†
1875 Landshöfdingen G. J. Edelstam.†
1876 Biskopen P. Sjöbring.
1881 Landskamreraren J. A. Södermark.†

Ständig ledamot är den, som på en gång erlägger 10 kr. i medlemsafgift; årsledamot betalar årligen 1 krona.

Mot uppvisande af medlemskort äga Föreningens ledamöter fritt tillträde till museet samt erhålla vid direkt rekvisition hos sekreteraren 33 1/3 proc. rabatt å Föreningens publikationer.

C. **Verksamhet.**

Under de gångna 25 åren har Föreningens verksamhet i hufvudsak gått ut på bildandet af ett provinsmuseum för Kalmar län, och att Föreningen härutinnan lyckats öfver förväntan väl, framgår otvetydigt af den tryckta katalogen.

I öfrigt har tid efter annan anslag lämnats för uppsökande och beskrifning af fasta fornlämningar inom länet.

Under 1870-talet företogos resor i detta syfte af Fyrmästaren H. Sidén, hvilken såsom resultat häraf öfverlämnat till Föreningen ett digert band omsorgsfullt utförda teckningar af fasta fornlämningar i Tjust och på Öland.

Under åren 1886 och 1887 uppehöll sig Föreningens sekreterare tvänne månader hvarje sommar i Södra Tjust för

arkeologiska undersökningar, och sedan dess har knappast något år förgått, utan att han ägnat längre eller kortare tid åt dylikt arbete dels på Öland, dels inom Kalmar läns södra fastlandsdel, senast i Oskarshamnstrakten.*) I dessa undersökningar, som till största delen bekostats af Kongl. Vitterhetsakademien, har Läroverksadjunkten D. Högbom under några år deltagit i egenskap af Fornminnesföreningens stipendiat.

Tid efter annan hafva smärre uppsatser införts åtminstone i Kalmar stads tidningar, stundom, då de varit af allmännare intresse, äfven i andra tidningar inom länet. Exempelvis må anföras: Fornsaker i Kalmar museum: 1. Stenåldern, 2. Bronsåldern, 3. Järnåldern; Minnen från medeltiden; Dryckeskärl; Minnen från skråväsendets dagar; Mark- och mossfynd inom Kalmar län; Uroxefyndet från Rockneby; Kalmar såsom myntort; Beskrifning öfver Voxtorps socken; Minnesstenen på Stensö m. fl.

Dessutom hafva af Föreningens amanuenser utgifvits:

H. Horn. Kalmar läns fornminnesförenings historiska och etnologiska samlingar, 3 h., 1879—1882.

F. Bæhrendtz. Kalmar Slott. Beskrifning och Historia i sammandrag. 1889. 75 öre.

— — Teckningar ur Kalmar museum. I. 1890. 1 krona.

— — Fynd från den äldre järnåldern i Kalmar län (i Svenska fornminnesföreningens tidskrift, h. 21). 1890.

— — Om den äldre järnåldern, särskildt med hänsyn till Kalmar län och dess museum. 1891.

— — Kalmar museum. Vägledning för besökande. 1891. 75 öre.

Vid hvarje ordinarie årsmöte har styrelsen för öfrigt genom afgifven berättelse redogjort för Föreningens verksamhet under det gångna året. Dessa berättelser, som äfven redogöra för museets och bibliotekets förvärf samt kassans ställning, hafva sedermera offentliggjorts i ortens tidningar.

---

*) Största intresset bland de undersökta platserna torde graf-fältet vid Öfre Ålebäck i Gårdby s:n på Öland tilldraga sig. Grafvarna, som äro 52 till antalet, tillhöra århundradena närmast före och efter Kristi födelse. Somliga innehöllo brända lik, andra obrända. De härstädes anträffade fornsakerna, kittlar, svärd, spjutspetsar, knifvar, sköldbucklor, spännen, lerkärl m. m., förvaras i Statens Historiska Museum.

D. Museet.

Fornminnesföreningens museum, vanligen kalladt Kalmar museum, grundades år 1872 af Landskamreraren J. A. Södermark, hvilken sedan med outtröttligt nit verkade för främjandet af dess intressen, tills han år 1882 afflyttade från orten. Därför glömde han dock ej sitt verk utan ihågkom äfven sedermera museet upprepade gånger med värdefulla gåfvor. Utan honom skulle många af ortens minnen från fordom, som nu tagits till vara, hafva hemfallit åt glömska eller förstörelse. S. dog år 1893. Ett önskemål har länge varit att få hans porträtt för att därmed pryda de salar, där han tagit så många fjät för sitt kära museum.

Dettas jämförelsevis rikhaltiga innehåll har sammanbragts dels genom gåfvor och depositioner, dels genom inköp. Bland enskilda samlingar, som tid efter annan genom *inköp* förenats med museet, må nämnas: Herr J. G. Segrells (1885), Öfveringeniören H. Magnéts (1885), Hofstallmästaren J. W. Beijers (1887), Rektorn E. L. Ekmans (1888) och Herr C. J. Ekerots (1891). Bland mera betydande *depositioner* märkas: Kalmar domkyrkas epitafier och vapensköldar (1874), Kalmar allmänna läroverks samling af fornsaker och etnografiska föremål (1875)*) samt taflor från Nationalmuseum (1887—1891). Af *gifvarne* må i första rummet nämnas museets grundläggare, hvilken skänkt en mängd föremål, såväl svenska som utländska. Den första gåfvan, tre s. k. skålkvarnar från Öland, skänktes år 1872 af Herr J. G. Segrell. Öfriga gifvare äro till största delen upptagna i museets tryckta katalog, hvarjämte deras namn på sin tid varit offentliggjorda i ortens tidningar.

---

*) Kalmar allm. läroverks samling af fornsaker och etnografiska föremål går tillbaka in på förra århundradet. Redan 1795 inlämnades till stiftsbiblioteket en del jordfunna fornsaker. Visserligen förstördes en del af samlingen vid den stora branden år 1800, men en annan del räddades och ökades sedan genom stundom dyrbara gåfvor. Olyckligtvis saknas dock oftast upplysningar om tid och ställe för fyndet. — Den rika samling af mynt, som tillhör allm. läroverket, förvaras fortfarande af detta själf.

Närmaste vården af samlingarna, hvilka äro inrymda i trenne större salar och ett mindre rum å Kalmar slott*), har under de senaste åren varit anförtrodd åt en *amanuens:*

H. Horn 1878—1884,

F. J. Bæhrendtz 1884—

Såsom mera värderika bland de i museet förvarade föremålen kunna framhållas:

Delar af ett uroxeskelett, f. i Rockneby, Ryssby s:n;

En dolk af skiffer, arktisk typ, f. på södra Öland;

Flera vackra yxor och dolkar af såväl flinta som annan stenart;

Fyra s. k. skafthålstappar;

Ett bronssvärd, f. i Vallby, Hagby s:n;

En stor yxa af brons, f. i Gräsgärde, Arby s:n;

En halsring af brons med spiraler, f. i Borgholmstrakten;

Några halsringar från den tidigaste järnåldern;

Omkring 50 st. spännen af brons från den äldre järnåldern, alla f. på Öland;

Tio st. tunna yxor af järn med tånge, f. på Öland;

Denarer och solidi;

En rik samling bronsspännen och glaspärlor från vikingatiden;

Trenne små helgonreliker från Högsrums, Kråksmåla och Arby kyrkor (medeltiden);

Ett silfverkors (1100-talet), f. på Öland;

Pokal af silfver och elfenben (1600-talet);

Raerenkrus (1583);

Kreussenkrus (1600-talet);

En samling runstafvar, däraf en från 1500-talet;

Några skrålådor och välkommor från Kalmar;

Säng i barockstil (1600-talet);

Släde (slutet af 1700-talet);

Vackra sedel- och plåtmynt;

Flera porträtt af furstliga personer, däribland ett i lädermosaik af Gustaf II Adolf;

---

*) Grå salen, gyllene salen, gröna salen och Margaretarummet. En del kungl. porträtt äro dessutom inrymda i rutsalen, hvarjämte några grafstenar fått sin plats i vattentornets källarvåning.

Landshöfding G. J. Edelstams porträtt, utfördt af E. Perséus;
Buddhabild från Ostindien;
En samling vapen och prydnader från Marianerna.

Museet är tillgängligt för allmänheten efter tillsägelse hos slottsvaktmästaren. Inträdesafgiften utgör: söckendagar kl. 10—12 f.m. 25 öre, sön- och helgdagar kl. 2—5 e.m. 10 öre, öfriga tider 50 öre. Under Juni—September är afgiften sön- och helgdagar kl. 2—3 e.m. 25 öre. — Elever vid länets undervisningsanstalter äga fritt tillträde, då de åtföljas af vederbörande lärare eller lärarinna, dock samtidigt ej till större antal, än att nödig tillsyn kan äga rum. Anmälan bör i hvarje särskildt fall göras hos amanuensen vid museet eller i hans frånvaro hos någon af styrelsens ledamöter, hvilken bestämmer tiden för tillträdet samt pröfvar, om tillsynen kan anses betryggande.

E. **Biblioteket.**

Biblioteket, hvari företrädesvis upptagas arbeten, som behöfvas för samlingarnas ordnande, eller som på något sätt beröra länets förhållanden, är ännu obetydligt. Manuskriptsamlingen innehåller en del material för sockenbeskrifningar, hufvudsakligen af historiskt och arkeologiskt innehåll.

F. **Kassan.**

Föreningens inkomster utgöras dels af välvilliga anslag af länets båda landsting, dels af årsafgifter af Föreningens medlemmar, dels af inträdesafgifter till museet. Af dessa senare ingår emellertid blott 1/3 till Föreningens kassa, återstoden fördelas lika mellan slottskassan och vaktmästaren.

Medlemsafgifterna hafva uppburits genom länets kronofogdar och kronolänsmän samt stadskassörerna i Oskarshamn, Westervik och Wimmerby, hvilka därigenom lagt i dagen en välvilja mot Föreningen, för hvilken denna ej kan vara dem nog tacksam.

Enligt räkenskaperna te sig Föreningens utgifter och inkomster under de gångna åren på följande sätt:

År	Inkomster										Utgifter	
	Landstingens anslag		Medlemmarnes afgifter		Inträdesafgifter		Diverse inkomster		Summa		Summa	
1872	—	—	60	—	—	—	—	—	60	—	94	90
1873	300	—	57	—	—	—	15	—	372	—	145	69
1874	600	—	50	—	—	—	12	—	662	—	210	59
1875	—	—	421	24	—	—	26	—	447	24	258	03
1876	300	—	521	04	20	—	12	—	853	04	743	96
1877	600	—	528	40	526	—	5	—	1,659	40	966	21
1878	900	—	475	35	371	25	37	23	1,783	83	1,042	23
1879	300	—	478	94	177	40	91	53	1,047	87	1,431	45
1880	600	—	477	94	164	20	62	19	1,304	33	1,365	83
1881	600	—	438	78	200	35	69	76	1,308	89	1,503	06
1882	600	—	402	24	243	—	65	56	1,310	80	806	21
1883	600	—	613	82	242	35	118	80	1,574	97	648	28
1884	600	—	490	68	307	74	143	91	1,542	33	729	60
1885	540	—	448	14	276	68	181	34	1,446	16	4,074	19
1886	540	—	395	46	280	28	44	11	1,259	85	1,393	29
1887	540	—	363	32	269	38	36	—	1,208	70	1,683	64
1888	540	—	401	98	311	77	16	48	1,270	23	1,560	90
1889	540	—	616	—	339	11	5	17	1,500	28	1,304	69
1890	540	—	454	32	319	02	4	35	1,317	69	1,507	65
1891	540	—	453	12	336	13	9	70	1,338	95	2,733	62
1892	540	—	451	75	337	82	232	73	1,562	30	922	96
1893	740	—	416	63	419	22	4	40	1,580	25	630	35
1894	740	—	725	62	461	31	12	45	1,939	38	950	11
1895	540	—	649	92	477	44	22	49	1,689	85	834	25
1896	540	—	594	46	391	95	35	51	1,561	92	721	73
Summa	12,880	—	11,016	15	6,472	40	1,233	71	31,602	26	28,263	42
1896. Kontant behållning den 31 December											3,338	84
										Summa	31,602	26

Såsom af föregående tabell synes, hafva Landstingens anslag utgjort omkring $^3/_8$ af Föreningens inkomster. Utan denna kraftiga hjälp hade Föreningen i väsentlig mån måst inskränka sin verksamhet, och museet hade omöjligen kunnat nå den utveckling, det nu har. Samlingarna äro brandförsäkrade till 35,000 kronor.

Om Karlevistenen.*)

Af

Sven Söderberg.

Af Ölands fornminnen är den runsten, som är rest i närheten af Kalmarsund på Karlevi bys egor i Vickleby socken, ett af de allra märkligaste. Denna runsten har också tidigt ådragit sig de lärdes uppmärksamhet. Den har upprepade gånger blifvit aftecknad och flera af nordens mest bekanta fornforskare och historici hafva försökt tolka inskriften eller yttrat sig om dess betydelse, såsom Peringsköld, Dalin, Langebek, Brocman, Lagerbring m. fl.

Karlevistenen är nu uppstäld på en liten uppkastad jordkulle, 370 steg från Kalmarsunds strand och 2—3 kilometer vester om Karlevi by. Stenen är ett otillhugget granitblock af mörkgrå, svartaktig färg. Den har formen af en fyrkantig pelare med afrundade kanter. Höjden är 130 cm. och dess största tjocklek är 85 cm. Inskriften är inhuggen i 9 vertikala, parallela rader, som läsas bustrofedon, d. v. s. när den ena läses nedifrån och uppåt, läses den nästa uppifrån och nedåt och tvärtom. Inskriften täcker mer än en tredjedel af stenens yta och antalet bevarade runor är mer än 200. En liten del af inskriften är förlorad, derigenom att ett stycke af stenen på ena sidan nära toppen i mycket gammal tid blifvit afslaget. Antalet förlorade runor kan dock icke vara stort.

*) Närvarande uppsats utgör ett referat af en utförligare redogörelse, som ingår i det snart utkommande verket öfver Ölands runinskrifter.

Det är intet tvifvel underkastadt, att Karlevistenen befinner sig på samma fält, der den från början var rest. Deremot befinner den sig icke längre i sitt ursprungliga läge, i det den upprepade gånger varit kullkastad och åter blifvit uppstäld.

Karlevistenen blef första gången undersökt och afritad 1634 af riksantiqvarien Jonas Håkansson Rhezelius, som nämnda år bereste Öland, för att uppteckna dess fornminnen. Rhezelii reseberättelse blef aldrig tryckt, men är i manuskript ännu i behåll och förvaras i Kungl. Biblioteket i Stockholm. Karlevistenen befann sig på Rhezelii tid helt visst ännu orubbad i sin ursprungliga ställning. Fältet var då ouppodladt, och Rhezelius lemnar den vigtiga upplysningen, att runstenen var rest »mellan två ringmurs grifter». Af en bifogad teckning i mycket liten skala inhemtas att med uttrycket »ringmurs grifter» skall förstås grafhögar med fotkedja af kullerstenar. I den ena af dessa grafhögar har den man varit begrafven, till hvars åminnelse stenen blifvit rest.

Karlevistenen blef för andra gången aftecknad på 1680-talet af riksantiqvarien Hadorph, hvars teckning 1750 blef publicerad i Göranssons Bautil, der den har n:r 1,071. Af Bautil erhåller man f. ö. ingen annan upplysning, än att fältet på 1680-talet ännu icke var uppodladt. Troligen har stenen då ännu befunnit sig i sitt ursprungliga läge liksom 1634, och den har blifvit rubbad från sin plats först senare, då fältet odlades.

Nästa gång vi höra något om Karlevistenen är 1753, då den berömde danske historieskrifvaren Langebek undersökte densamma i förening med assessorn i Antiqvitetsarkivet Brocman. Langebek omtalar i sina anteckningar, att stenen tidigare hade legat kullfallen, men åter blifvit rest af den dåvarande jordegaren, men eljes erhåller man af Langebek inga upplysningar om de yttre förhållandena på platsen.

Den bekante ritaren Hilfeling, som 1797 på Per Thams bekostnad gjorde en antiqvarisk resa till Öland och Gotland och därunder äfven aftecknade Karlevistenen, yttrar sig däremot något utförligare i sin efterlemnade reseberättelse.*) Han säger

*) Ursprungligen tillhörig P. Tham, förvaras denna nu i Kungl. Biblioteket i Stockholm.

att fältet, förr äng, då var åker. Stenen kunde Hilfeling med möda upptäcka, enär den hade blifvit »kullkastad och nedmyllad, för att icke vara oxarna till hinder i plöjningen». Genom Hilfelings försorg blef den åter uppstäld. Om grafhögarna nämner Hilfeling ingenting; då han annars hade öppet öga för alla slag af fornminnen, kan man derför förmoda, att de på hans tid varit till större delen raserade. En rest var emellertid qvar af den ene af dem ännu i början af detta århundrade. Ahlqvist omtalar nämligen i Ölands Historia och Beskrifning, första bandet (tryckt 1822), att Karlevistenen var uppstäld »i kanten af en rund ättehög af 20 alnars diameter med fotkedja». Större delen af denna hög var dock enligt Ahlqvist uppbruten till åker.*) När den lilla hög, på hvilken stenen nu är rest, blef anordnad, har det icke varit möjligt utforska.

Den förste som försökt en tolkning af Karlevistenens inskrift är Peringsköld**), som begagnat Hadorphs då ännu icke utgifna teckning. I öfverensstämmelse med sin tids öfverdrifna föreställningar om runstenarnas ålder sätter Peringsköld inskriften till omkring 459 och menar att stenen blifvit rest öfver en dansk, som varit lydkonung under Ottar Wendilkråka.

Brocman, som sjelf undersökt Karlevistenen tillsammans med Langebek och åberopar honom, gjorde deremot inskriften mycket yngre och hänförde den till slutet af 11:e århundradet samt ansåg det för sannolikt att stenen utgjorde ett minne af en härfärd, som danske konungen Erik Ejegod företog till Öland 1097. Den tolkning som 1700-talets lärde gaf af inskriften var emellertid nästan helt origtig. De flesta runorna voro visserligen rätt återgifna, men vid tolkningen begick man det felet, att man läste större delen af inskriften i bakvänd ordning.

Uppslaget till en rigtig uppfattning af inskriften gaf den kringvandrande danske antiqvarien M. F. Arendt. På sina van-

---

*) Sjöborg omtalar i Samlingar för Nordens Fornälskare, II, sid. 124, att ett s. k. skålformigt spänne af brons skall vara funnet i den grafhög, vid hvilken Karlevistenen varit rest. Tyvärr nämner Sjöborg hvarken vid hvilket tillfälle detta smycke fans, icke heller hvar han sett det.

**) Ättartal, sid. 12.

dringar besökte han Öland något år före 1817 och granskade då Karlevistenen. Han upptäckte att inskriften bestod af två delar, af hvilka den ene omfattade 6, den andre 3 af inskriftens 9 rader, samt att den förres sex rader skulle läsas från höger till venster, under det att man tidigare läst hela inskriften från venster till höger. Denna upptäckt var i sjelfva verket icke svår, i det runristaren sjelf angifvit hur inskriften skulle läsas genom att inhugga ett litet kors framför hvardera af dess två delar. Men derjemte gjorde Arendt den vigtiga och intressanta upptäckten, att den längre af inskriftens afdelningar var affattad i versform och utgjorde en fullständig strof i det invecklade versslag, som de gamle kallade *dróttqvætt.**)

Arendt har aldrig sjelf publicerat något om Karlevistenen och icke heller, så vidt kändt är, försökt någon tolkning af inskriften. Men han meddelade sina iakttagelser åt andra**), och flera författare hafva på grundvalen af hans upptäckter försökt tolka inskriften, såsom riksantiqvarien Liljegren, den danske fornforskaren Rafn, isländingen, ordboksförfattaren Erik Jonsson, den danske literaturhistorikern doktor C. Rosenberg m. fl. Någon fullt tillfredsställande tydning hafva dessa författare dock icke åstadkommit, något som delvis haft sin grund deri, att inskriften icke varit till alla delar rigtigt återgifven i de äldre afbildningarna.

Den läsning af runinskriften på Karlevistenen, som jag nu här meddelar, grundar sig på en noggrann undersökning, som verkställdes 1884 och som vid senare företagna omgranskningar

*) Arendt var född i Altona 1773 och studerade i Köpenhamn. Ursprungligen botaniker, sändes han vid unga år till Norge, för att undersöka dess flora. Men han sysselsatte sig under resan mest med landets fornminnen och egnade sig snart helt och hållet åt fornforskningen. Som antiqvarie var han sedan ständigt på vandrande fot och besökte de flesta af Europas länder. En dag fans han död på landsvägen nära Venedig 1823. Han har mycket litet publicerat, men efterlemnat en del teckningar och notiser, hvilka förvaras i Nationalmuseet i Köpenhamn. Arendt hade stora kunskaper i flera af fornforskningens olika grenar. Sjelf ansåg han sig vara långt före sin tid.

**) Arendts upptäckter beträffande Karlevistenen blefvo först offentliggjorda af Rask i dennes Angelsaksisk Sproglære, Stockholm 1817, sid. 27.

GRÖNA SALEN Å KALMAR SLOTT, VÄSTRA SIDAN.

befunnits vara rigtig. Min läsning har, transskriberad med latinska bokstäfver, följande utseende:

a. Versen.)*

+ : FULKIN : LIKR : HINS : FULKÞU : FLAISTR ·
· UISI : ÞAT · MAISTAR · TAIÞIR : TULKA :
: ÞRUÞAR : TRAUKR : I : ÞAIMSI · HUKI ·
MUNAT : RAIÞ : UIÞUR : RAÞA : RUKSTARKR
· I · TANMARKU : UNTILS : IARMUN ·
KRUNTAR : URKRANTARI : LANTI

b. Prosa-inskriften.

+ STAIN · SA · UAS · SATR · AIFTIR · SIBA ·
[HIN·] FRUÞA · SUN · FULTARS · IN HANS ·
LIÞI · SATI · AT · U · TAUSA .....

Detta har uttalats sålunda:

a) *Folginn liggr hinn's fylgþu,*
Flestr vissi þat, mestar
Dœðir dolga þrúðar
Draugr i þeimsi haugi;
Munat reiðviðurr ráða
Rógstarkr í Danmarku
Yndils jarmungrundar
Ørgrąndari ląndi.

I vanlig (prosaisk) ordställning kan versen återgifvas sålunda:

Dolga þrúðar draugr, hinn's mestar
dœðir fylgðu — flestr vissi þat — liggr
folginn í þeimsi haugi. Ørgrąndari
rógstarkr Yndils jarmungrundar reiðviðurr
munat ráða ląndi í Danmarku.

Öfversättning: »Stridernas gudinnas (= Hilds = stridens) träd (= hjelten), hvilken de största bedrifter följde — de flesta viste det —, ligger gömd i denna grafhög. En mera tadelfri, stridsmägtig sjökonungens stora marks (= hafvets) vagns (= skeppets) gud (= hjelte) månde ej komma att råda öfver land i Danmark», hvilket mera fritt kan återgifvas så: *en hjelte, hvil-*

*) Nasaleradt *a* (*os*-runan) är återgifvet med mindre typ.

ken, såsom hvar man vet, utmärktes genom de största bedrifter, ligger gömd i denna grafhög. En dygdigare, genom krig mägtig sjöhjelte skall aldrig komma att råda öfver land i Danmark.

b) *Steinn sá vas sattr eftir Sibba hinn fróða, sun Foldars, en hǫns liði satti at øy dausa.....*

Öfversättning: *denna sten blef satt efter Sibbe den vise, Foldars son, men hans folk satte.....**)

Genom inskriftens i vanlig ordställning affattade del inhämtas sålunda namnet på den, som jordats i grafhögen och öfver hvilken stenen blifvit rest. Genom versen får man veta att den här jordade var en dansk höfding. Att de som åvägabragt minnesmärket icke hörde hemma på ön, utan der voro främlingar, framgår för öfrigt redan af minnesmärkets läge ute på stranden, afsides från bygden. Alla andra runstenar på Öland finnas i närheten af byarna eller platser, som af ålder varit bebygda. — Hvarken namnet på den, som här fått sin graf, eller namnet på hans fader är kändt genom någon annan urkund. Detta hindrar likväl icke att Sibbe varit, såsom versen antyder, en mycket framstående höfding i Danmark och kanske till och med varit beslägtad med kungliga huset. Danmarks historia under det tidehvarf, till hvilket inskriften hör, är till största delen höljd i dunkel. Karleviinskriften har sitt stora värde icke såsom historisk urkund, utan såsom språkligt och kulturhistoriskt monument.

Karleviinskriftens ålder kan sättas till senare delen af 10:e århundradet. Runformerna förbjuda att göra den äldre. Men å andra sidan kan den ej vara yngre än nyssnämnda århundrade, på grund af det ofvan skildrade begrafningssättet. Vi böra betänka, att Karlevistenen med tillhörande grafvar måste bedömas som ett danskt minnesmärke. I elfte århundradet var kristendomen allmänt antagen i Danmark och bruket att begrafva på det sätt som skett vid Karlevi var utan tvifvel då der öfver-

*) De tre sista bevarade ordens betydelse kan ej med säkerhet uppgifvas, då de med dem sammanhörande följande orden fattas.

gifvet*). Äfven skriftens utseende och dess yttre anordning i parallela rader, som läsas bustrofedon, synes oss tala för att Karlevistenen bör hänföras till senare delen af tionde århundradet. I fråga om skriftens anordning och äfven delvis i afseende på runformerna öfverensstämmer Karleviinskriften nära med tvenne runstenar, som finnas vid Hellestad 1½ mil öster om Lund, hvilka genom inskrifternas innehåll visa sig tillhöra slutet af tionde århundradet.

Karleviinskriftens hänförande till slutet af tionde århundradet eger en viss vigt för afgörandet af en annan fråga, nämligen den, på hvilken nordisk dialekt inskriften är affattad. Olika meningar hafva uttalats härom. Under det att somliga språkforskare, äfven i senaste tid, hafva åberopat inskriften som dansk, hafva återigen andra uttalat den mening att den blifvit inhuggen af en norrman eller isländing. Anhängarna af den senare meningen hafva i allmänhet stödt sig på det i versen använda versslaget. Vi hafva nämligen på svenska och danska runstenar hundratals inskrifter, som delvis eller helt och hållet äro affattade i versform, men ingen enda utom Karlevistenen har vers affattad på drottqvætt, och man har intet bevis för att detta af isländingar och norrmän allmänt brukade versslag varit brukadt af svenskar eller danskar. Vi anse detta bevis för att Karleviinskriften eller åtminstone versen härrör från en norrman eller isländing i och för sig vara afgörande. Men vi kunna stödja detta bevis med ett annat, hemtadt från inskriftens språkform.

Nordens gamla språk hade två slag, i uttalet skilda *r*-ljud, af hvilka det ena var ursprungligt, det andra hade uppkommit af *s*, som i ett visst fall öfvergick till *r*. Dessa ljud hade i runor sina egna tecken: det förra betecknades med runan ᚱ, det andra med ᛦ (yr-runan, stúpmaðr). Under loppet af elfte århundradet hafva dessa ljud sammanfallit i de flesta dialekter, men under hela tionde århundradet höllos dessa ljud strängt åtskilda öfver allt i Sverige och Danmark, såsom runinskrifterna visa. Hvad den vestnordiska språkgrenen beträffar, så hafva vi inga run-

*) En af runformerna hänvisar f. ö. äfven till mycket gammal tid. Den form, som M-runan har på stenen, förekommer nämligen icke senare än början af 1000-talet.

inskrifter från de land, der denna dialekt talades under tiden från omkring 900 till midten eller slutet af 11:e århundradet. På Karlevistenen träffa vi blott ett tecken för *r*-ljudet nämligen runan ᚱ, och stúpmaðr har i alla de fall, der denna runa skulle förekomma, blifvit ersatt med ᚱ. Den som inhuggit inskriften har således talat en dialekt, i hvilken de två r-ljuden redan sammanfallit, och då detta icke varit fallet i någon svensk eller dansk dialekt under den tid, till hvilken Karleviinskriften hör, följer med nödvändighet att inskriftens författare måste hafva talat en vestnordisk dialekt. Vi kunna till och med ännu närmare bestämma dialekten såsom norsk. Formerna IARMUN och TANMARKU äro nämligen norska. Af en isländing skulle dessa ord utan tvifvel hafva tecknats: IAURMUN, TANMAURKU, och uttalats jǫrmun, Danmǫrku.

Det resultat, till hvilket vi kommit vid tolkningen af Karleviinskriften, är alltså:

1:o) inskriften tillhör slutet af tionde århundradet;

2:o) stenen är rest öfver en dansk höfding, som blifvit begrafven på platsen;

3:o) inskriftens språkform är **norsk.**

Karlevistenen med sin inskrift utgör den mest träffande illustration till vikingalifvet, sådant vi känna det genom den fornnordiska sagoliteraturen. Till furstens hird hörde skalden, som i festligt lag framträdde och besjöng hans bedrifter. Om anföraren fann sin död under ett vikingatåg gingo hans män i land på närmaste strand och höglade honom der. Skalden uppträdde då och skildrade i ett qväde den fallne hjeltens tapperhet och dygder. Det är ett sådant »erfikvæði» eller del deraf, som vi läsa på Karlevistenen.

Vi hafva ofvan nämnt, att den i Karleviinskriften omtalade Sibbe, Foldars son, icke är känd i historien, och vi veta sålunda ingenting om hans bedrifter. Vi kunna dock våga en gissning beträffande den expedition, på hvilken han funnit sin död fjärran från sin hembygd. Danskarnes härfärder under vikingatiden gingo i allmänhet vesterut eller till de närmaste landen på Nordtysklands kust. Vi känna dock en expedition

österut, i hvilken många danskar deltogo, nämligen Styrbjörns försök att eröfra Sveriges krona. Isländingarna berätta härom, att Styrbjörn tvang danske konungen Harald Blåtand att deltaga i tåget, men att denne strax före slaget på Fyrisvall steg ombord på sin flotta och seglade hem med sitt folk. Denna framställning är otvifvelaktigt origtig, och Saxos afvikande berättelse (i X boken) om dessa händelser mer trovärdig. Enligt Saxo var förhållandet mellan Styrbjörn och Harald i allo vänskapligt. Harald äktade Styrbjörns syster Gyritte, som följt honom till Danmark, och lofvade honom sin hjelp emot farbrodern Erik (segersäll). Under tillrustningarna till företaget emot Sverige blef Harald bortkallad till Jylland, för att försvara det emot ett infall af tyske kejsaren. Styrbjörn, hvars redan samlade här brann af otålighet, afseglade till Sverige utan att invänta Harald. Helt visst har Styrbjörns här till största delen bestått af danskar, och i Skåne finnas runstenar, hvilka blifvit resta till åminnelse af män, som fallit i slaget på Fyrisvall.*) Af dessa stenars inskrifter framgår väl att flykten varit allmän bland danskarna i slaget, men också att de förut kämpat tappert.**)

Enligt vår förmodan har Sibbe, Foldars son, öfver hvilken Karlevistenen är rest, varit med i Fyrisvallsslaget. Han har, kanske sårad i striden, dött under hemfärden på sitt skepp och blifvit begrafven på närmaste kust, vid hvilken dödsfallet inträffat. För denna förmodan talar inskriftens ålder, hvilken otvifvelaktigt låter förena sig med tiden för det berömda slaget, som stod något år mellan 980 och 985.

---

*) Vid Hellestad och Sjörup. Jfr Wimmer: De danske runemindesmærker, I, sid. 81 ff.

**) Om slagets utgång nämner Saxo endast, att Styrbjörn föll.

Bronsåldersfynd från St. Dalby i Kastlösa socken, Öland.

Beskrifvet af

Fabian Bæhrendtz.

Omkring 400 m. NO. från St. Dalby by i Kastlösa socken på Öland påträffade arbetaren Per Andersson i Juni månad år 1894 vid dikesgräfning å ägorna till n:r 1 St. Dalby ett större fynd från den yngre bronsålderns blomstringstid (850—650 före Kr. föd.). Öster ut från fyndstället är marken odlad, tills alfvaret vidtager; å detta ligger intill de odlade gärdena ett större graffält från den romerska järnåldern, innehållande öfver 100 nu till största delen förstörda grafvar. Väster ut framgår på ungefär 10 meters afstånd ett bredt dike, där mycket vatten öfversvämmar höst och vår; marken är därför på denna sida ej odlingsbar. Något längre väster ut ligga en del äldre tomtningar, bestående af låga, gräsbevuxna vallar med grunda fördjupningar inuti.

Fyndet, som låg på ungefär 0,6 meters djup, omgafs af sandblandad mylla. Det består af ett hängkärl, två glasögonformiga spännen, en »kupa», två ringar och sju sågar, allt af brons. De smärre föremålen lågo inuti hängkärlet, hvilket stod med öppningen uppåt, något lutande åt söder.

Hängkärlet, afbildadt fig. 1 a i hälften af verkliga storleken, har två uppstående, fyrkantiga öglor. Utsidan är prydd dels med upphöjda ränder, dels med inpunsade sirater. De upp-

höjda ränderna äro snedt streckade med fina inristade linier, som gifva dem utseende af snodder. Å randen kring mynningen

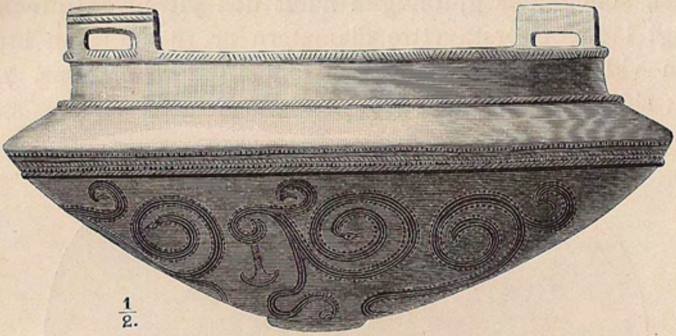

Fig. 1 a. *Hängkärl af brons.* St. Dalby, Kastlösa s:n, Öl.

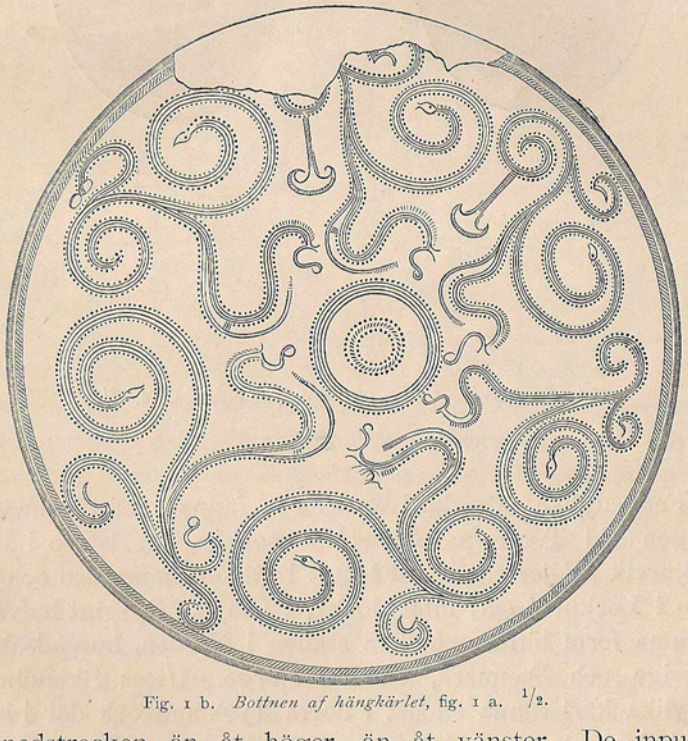

Fig. 1 b. *Bottnen af hängkärlet,* fig. 1 a. 1/2.

gå snedstrecken än åt höger, än åt vänster. De inpunsade siraterna utgöras hufvudsakligen af egendomliga slingornament med djurhufvuden (fig. 1 b). Midt på bottnen ses en upphöjd

rundel, något nött. Tio mm. från kanten synas helt nära hvarandra två bronsklumpar, med hvilka hålen för de små stöd äro utfyllda, som under gjutningen hållit den yttre och inre formen i riktigt läge. Största yttre diametern är 18 cm.; den inre diametern vid mynningen 7 cm. Höjden, utom öglorna, 7,5 cm. Å ena sidan är kärlet mycket skadadt.

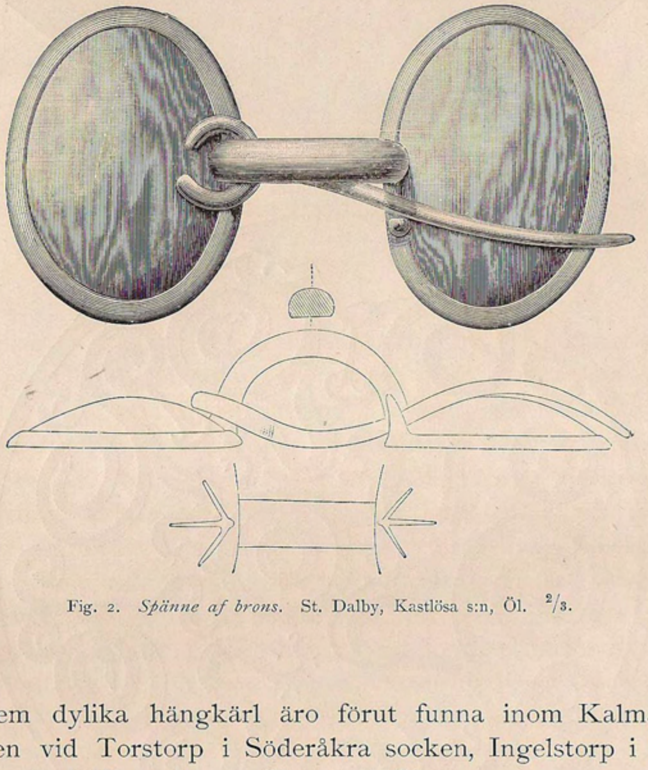

Fig. 2. *Spänne af brons.* St. Dalby, Kastlösa s:n, Öl. 2/3.

Fem dylika hängkärl äro förut funna inom Kalmar län, nämligen vid Torstorp i Söderåkra socken, Ingelstorp i Dörby s:n, Bjurvik i Hjorteds s:n, Fårhult i Gladhammars s:n och Rangelsbo i Locknevi s:n; intet dock på Öland. I öfrigt hafva kärl af samma form hittats på flera ställen i Norden, hufvudsakligen i Sverige och Danmark, minst i Norge. Utom Skandinavien äro dylika kärl funna endast i norra Tyskland och där i betydligt mindre antal än i de tre nordiska länderna. Dessa präktiga och om icke ringa konstfärdighet vittnande kärl äro därför utan tvifvel tillverkade i Skandinavien och norra Tyskland. De

hittas endast i mossar eller eljest nedgräfda i jorden, aldrig i grafvar.*)

Den frågan, hvartill de varit använda, torde ännu icke vara på tillfredsställande sätt besvarad. Många hålla före, att de brukats som lampor i tempel eller enskilda boningar. Andra förneka bestämdt möjligheten häraf, förmenande, att de endast tjänat till förvaring af andra föremål. Tillfälliga hål och sprickor

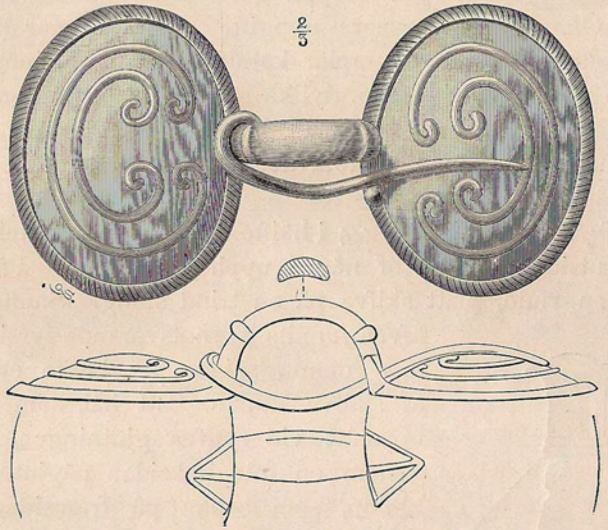

Fig. 3. *Spänne af brons.* St. Dalby, Kastlösa s:n, Öl.

i dem äro nämligen ofta lagade med lätt antändlig hartzmassa, hvilket varit mindre lämpligt, om de brukats som lampor.**) Att de icke varit dryckeskärl, är klart, ty dels hafva de tydligen varit afsedda att hängas, dels är kanten ofta inböjd och genombruten. Än mindre kunna de hafva varit kokkärl, emedan deras botten alltid är rikt sirad och därtill ofta inlagd eller, såsom ofvan nämndes, lagad med lätt antändlig hartz.

De glasögonformiga spännena, afbildade fig. 2 och 3 i två tredjedelar af verkliga storleken, äro i det närmaste lika stora; längden är 12 cm., bredden 6—$6,_5$ cm. Skifvorna äro kupiga; å det ena spännet sakna de sirater, å det andra hafva de sådana

*) Efter O. Montelius, flera arb.

**) Jfr S. Müller, Danmarks Oldtid, sid. 347 f.

i form af upphöjda, ej streckade ränder. Båda hafva nålarna kvar. Å det ena spännet (fig. 2) förekomma på skifvornas undersidor vid bygelns anslutningspunkt tre från kanten mot midten utstrålande streck; å det andra (fig. 3) en åt motsatt håll vänd likadan figur. Dessa torde haft till uppgift att gifva skifvan ökad styrka mot trycket från bygeln.

Af dylika spännen äro åtminstone tre förut funna på Öland, nämligen vid Åketorp i Repplinge socken, inom Stenåsa s:n och på Öland utan närmare uppgift. Från Kalmar läns fastlandsdel är endast ett exemplar kändt, funnet vid Gunnarsmåla i Ålems s:n. I öfrigt äro dylika spännen ej ovanliga i södra Sverige, Danmark och norra Tyskland. I Norge äro däremot endast några få funna. Utom det nu nämnda området saknas de fullständigt.

»*Kupan*», afbildad fig. 4 i hälften af verkliga storleken, prydes på utsidan endast af några upphöjda ränder. På insidan märkes en rund, platt skifva på en trind stång. Sannolikt har äfven funnits en motsvarande fyrsidig ögla, men denna saknas nu jämte ett stycke af själfva kupan. Ett hål, som möjligen uppstått vid själfva gjutningen, är fylldt genom en från baksidan pågjuten bronsklump, som sedan på framsidan endast nödtorftigt afputsats. Yttre diameter vid mynningen 6 cm., höjd 5,5 cm.

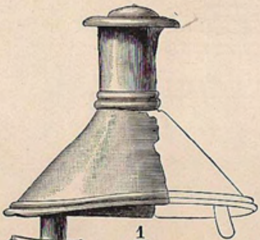

$\frac{1}{2}$.

Fig. 4. »*Kupa*» *af brons.* St. Dalby, Kastlösa s:n, Öl.

Ingen kupa torde förut vara funnen på Öland. Från Kalmar fastlandsdel är åtminstone en känd, funnen vid Torstorp i Söderåkra s:n. I öfrigt träffas dylika inom samma områden som hängkärlen, tillsammans med hvilka de ofta hittas.

Länge trodde man, att kupor och hängkärl på något sätt hörde i hop. Kuporna ansågos hafva varit ett slags lock eller hufvar till hängkärlen. Dock hade man ej fullt klart, hurudan förbindelsen skulle hafva varit mellan de sammanhörande föremålen. Nu anses emellertid sannolikast, att de s. k. kuporna varit kvinnosmycken (bälteprydnader), hur egendomligt detta än kan synas att döma efter deras form. De träffas aldrig i grafvar.

Ringarna (örringar?), afbildade fig. 5 och 6 i verkliga storleken, bestå af ett tunnt 8—10 mm. bredt band, prydt med sex längsgående, upphöjda ränder. Diameter 4,2—4,5 cm.

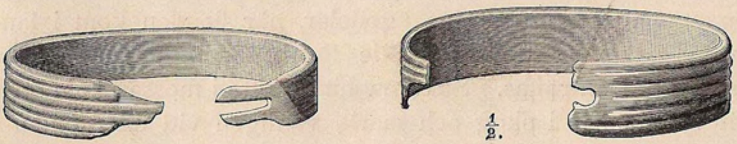

Fig. 5—6. *Örringar (?) af brons.* St. Dalby, Kastlösa s:n, Öl. 1/1.*)

Sågarna (en är afbildad fig. 7 i två tredjedelar af verkliga storleken) äro smala och tunna med i allmänhet otydliga sågtänder och korta tappar på ryggen för fästandet i skaftet. På den ena sidan äro de flata, på den andra kullriga. Eggen, som vanligen plägar vara starkt inböjd, är här snarare utböjd. I

Fig. 7. *Såg af brons.* St. Dalby, Kastlösa s:n, Öl.

den ena ändan (densamma på dem alla) äro de af gammalt afbrutna; ändstyckena saknas. Längd 9—10 cm.; bredd 1—1,5 cm.

Dylika sågar äro i stor mängd funna både i Sverige och Danmark. Från Kalmar län torde dock ingen förut vara känd. Deras praktiska betydelse synes hafva varit helt ringa, då de ju endast kunna frambringa mycket grunda skåror. Gjutformar af sten för dylika sågar äro ej ovanliga.

Fyndet förvaras i Kalmar Fornminnesförenings Museum under n:r 4,757.

Ofvan beskrifna fynd tillhör de s. k. *mark- och mossfynden***)*, hvarmed i egentlig mening förstås endast sådana fornsaker, som med afsikt blifvit gömda i skog eller sjö, ej tillfälligtvis tappade eller bortkastade föremål.

*) Af förbiseende står »1/2» vid fig. 6.

**) S. Müller, Vor Oldtid.

I alla tider har man betraktat jord och vatten som goda förvaringsställen, och särskildt under ofredstider har man ofta på sådant sätt sökt gömma undan värdesaker. Redan våra äldsta historiska framställningar tälja om huru man drog till skogar och sjöar med sina ägodelar, när fienden kom i landet. Härmed stämma fullkomligt de förhållanden, under hvilka en mängd fynd anträffas. Sakerna hittas ofta i mossar, som fordom varit sjöar, eller i skog och mark, vanligen vid eller under någon stor sten, som sannolikt utgjort märke på platsen, där dyrbarheterna blifvit gömda. Dessa ligga icke spridda utan alltid sammanpackade, de smärre vanligen inlagda i kärl af brons eller lera. Tager man i betraktande alla omständigheter vid dessa fynd, får man ovillkorligen det intrycket, att sakerna blifvit omsorgsfullt gömda, så att de icke tillfälligtvis skulle kunna upptäckas men å andra sidan utan svårighet under förändrade förhållanden finnas igen af sin ägare. Emellertid har denne af något skäl icke kunnat söka reda på sin skatt, och så har den blifvit liggande, tills den i vår tid af en händelse påträffats. Äfven efter sitt innehåll måste dessa fynd uppfattas som tillfälligt nedlagda. De innehålla just hvad man kan antaga, att den tidens människor skulle haft anledning att gömma, såsom smycken, redskap och dylikt. Somliga hafva tydligen tillhört någon metallarbetare: de äro rika på sönderbrutna saker, afsedda att gjutas om, bronsklumpar, gjuthufvuden, halffärdiga smycken och redskap m. m. Vapen förekomma däremot sällan; sådana *gömdes* ej gärna under den krigiska forntiden. — Dylika fynd kallar man *depotfynd,* i det jord och vatten blott mottagit sakerna såsom depositum.

För jämförelse meddelas följande utdrag ur professor v. Dübens skildring af likartade förhållanden hos lapparne.*) Däri heter det bland annat:

»I silfver äga de rika lapparne ofta ganska mycket, både specier och silfversaker, ända till några hundrade lod. Förr brukade allmänt husbonden, då han hade samlat något, nedgräfva detta eller gömma det under stenar, stundom med mera omständlighet i en låst ask, i koppar- eller messingskittlar, i

*) Jfr O. Montelius, Bohuslänska Fornsaker, Bihang, s. 27 f.

gropar, väl öfvertäckta med bräder, torf och jord. Men, då han icke omtalade stället för någon, hände stundom, att han dog utan att hinna meddela det, och på sådant sätt hafva en mängd samlade skatter gått förlorade. Man har exempel på att lappen själf så illa bestämt nedgräfningsstället, att han icke kunnat återfinna sin skatt; för några år sedan hände det en Jockmockslapp, att han blef blind och icke kunde beskrifva gömstället, så att familjen kunde finna rätt på skatten.»

På samma sätt har det naturligtvis tillgått i alla tider under likartade förhållanden.

Emellertid har det visat sig, att ej alla mark- ock mossfynd kunna vara gömda dyrbarheter, afsedda att framdeles åter upptagas. Många fynd innehålla stenyxor, så stora eller så små, att de omöjligen kunna hafva haft någon praktisk betydelse. En del bronsyxor äro gjutna öfver lerkärnor med så tunn brons, att de aldrig kunnat användas vare sig som vapen eller redskap. Åtskilliga saker hafva med afsikt sönderbrutits och sammanböjts före nedläggandet. Åter andra synas vara för ändamålet särskildt förfärdigade, såsom ett slags representanter för verkliga redskap, vapen eller smycken, t. ex. icke borrade stenyxor eller dylikt. Sådana fynd hafva med all sannolikhet tillkommit som offer åt gudarne eller de döda. De kallas därför *offer- eller votivfynd.* Hit torde man ock böra räkna åtminstone en del fynd, som bestå af enstaka praktexemplar eller af flera föremål, alla af samma slag, t. ex. då man på ett ställe funnit »15 likadana flintyxor, liggande i en halfcirkel med de spetsiga ändarna mot öster», eller då man på ett annat ställe funnit omkring 100 små båtar af guld etc.

Vanligen äro de offrade föremålen goda och värdefulla, men mången gång nöjde man sig med att lämna helt tarfliga, ja rent af odugliga saker, såsom ett par tunna bronssågar, några dåligt arbetade flintknifvar, icke färdiga föremål af sten eller brons m. m. dylikt. Man tyckes icke alltid hafva varit så noga i detta fall utan ofta gjort sig skyldig till ett slags religiöst bedrägeri. Man hade lofvat att offra några föremål af ett eller annat slag, och detta löfte uppfyllde man efter bokstafven, men icke alldeles som det ursprungligen var menadt. Man offrade exempelvis ett bestämdt antal knifvar, men dessa kunde vara af den allra

sämsta beskaffenhet; löftet var dock uppfylldt. Å andra sidan har man under liknande förhållanden funnit de bästa och värdefullaste föremål, man känner från vår hedna tid: präktiga svärd, yxor och lurar af brons samt dyrbara kärl och smycken af guld och silfver.*)

Äfven andra orsaker torde för öfrigt hafva kunnat föranleda nedgräfvande af dyrbarheter. Mången trodde, att sålunda gömda skatter skulle komma ägaren till godo i ett kommande lif. Härom heter det i Ynglingasagan: »Hvar och en skulle komma till Valhall med de skatter, som han hade med sig på bålet; *det skulle han ock njuta, som han själf hade i jord grafvit.*» Samma tro omtalas i senare tider från Lappland. En lapp tillfrågades, hvarför han gräft ned sina penningar, och svarade därpå: »Om mina penningar efter min död fölle i andras händer, hvad skulle jag då hafva att lefva af i de dödas land?» Mera tillfälliga orsaker omnämnas här och hvar i den äldre nordiska litteraturen. En rik bonde nedgräfde af hat mot sina arfvingar alla sina dyrbarheter. En annan, som hyste misstroende till sin hustru, gömde »mycket gods», då han en gång skulle anträda en längre resa. Ett svärd sänktes en gång i hafvet på grund af den förbannelse, som hvilade öfver det.

Att i afseende på hvarje fynd afgöra, hvilken af de nu antydda orsakerna varit den verkande, är naturligtvis i allmänhet omöjligt.

---

*) Att döma efter i Danmark gjorda undersökningar torde offergåfvorna åtminstone i många fall hafva utlagts på öppna fältet utan att nedgräfvas eller på annat sätt gömmas. Genom naturens egen förmåga att bilda nya jordlager hafva de dock under århundradenas lopp så småningom blifvit täckta och anträffas därför nu mer eller mindre djupt under markens yta.

En grafsten i Mönsterås från 1600-talet.

Af

J. W. Goijer.

Äfven grafstenarna hafva sina öden. Inom Mönsterås socken, i dess äldre kyrka och å dess gamla begrafningsplats, hafva fordom funnits flera sådana stenar, hvilka numera antingen äro spårlöst försvunna eller också återfinnas än här och än der såsom lösa fragmenter.

Utanför en liten oansenlig envåningsbyggnad, helt nära köpingens äldre begrafningsplats, påträffades för någon tid tillbaka en större kalkstensflisa, hvilken under flera decennier varit använd till trappsten. Vid nämnda stenflisas omflyttning upptäcktes å undersidan af densamma tvenne uthuggna reliefbilder, en man och en qvinna, jemte åtskilliga ornamenter och namninskrifter, utvisande, att stenen förut tillhört någon grafplats. Den tillvaratogs och uppstäldes till en början å gårdsplanen till ofvannämnda lilla byggnad. Helt nyligen har den emellertid genom kyrkorådets försorg förflyttats till kyrkan, der den fått sin plats vid södra gafvelväggen under orgelläktaren.

Ifrågavarande grafsten, som i hörnen och å nedre delen är något skadad, mäter ungefär 1,5 meter i höjd och 1,25 meter i bredd. Å densamma äro med ganska stor konstskicklighet afbildade en man och en qvinna. Bilden till venster framställer en krigare iklädd harnesk och pansar, men utan hjelm, och bilden till höger en qvinna i sid och veckad klädbonad med deröfver långt nedhängande kappa eller dok. Mannens anlets-

drag med de kraftigt utmejslade knäfvelborrarna, det spetsiga hakskägget och det öfver pannan tvärklippta håret påminna om porträtter från 30-åriga krigets senare tidsskede. Qvinnans anlete företer milda och fylliga, välbildade drag. Emellan de tvenne menniskobilderna synas upptill tvenne i kors lagda stridshandskar och derunder ett bart, upprättstående slagsvärd. Till venster om mannen synes den halft utplånade afbildningen af ett timglas och till höger om qvinnan en dödskalle. De båda öfversta hörnen af grafstenen äro smyckade med runda medaljonger, den till venster omslutande symbolen af evangelisten Matteus, en bevingad man, och den till höger symbolen af evangelisten Markus, ett bevingadt lejon. De båda nedre hörnen, hvilka numera äro afslagna, hafva påtagligen framstält de symboliska bilderna af Lukas, en bevingad oxe, och af Johannes, en bevingad örn. Intet sköldemärke finnes å stenen, likasom ej heller något årtal, men inom prydligt uthuggna ramar läses öfver mannens bild namnet »Pär Hinrickson» och öfver qvinnans bild »Marta Christiansdot». Vid stenens öfre afskärning läser man: »Dänne efterföliande äre våra lifsarfvingar och barn». Afskärningen till venster nedifrån upptager namnen: »....l Pärson. Sara Pärsdoter. Karin Pärsdot.». I afskärningen till höger läser man uppifrån namnen: »Hinrik Pärson. Daniel Pärson. Brita ....».

I saknad af särskildt angifvet årtal och då någon tradition om stenen icke stod att finna, syntes det till en början ganska vanskligt att utreda, hvilka de i lifstiden varit, denne Per Hinriksson och hans hustru Märta Christiansdotter, hvilkas multnade stoft en gång hvilat under denna grafsten. De ofta mycket knapphändiga och derjemte mången gång ofullständiga anteckningarna i församlingarnas äldre kyrkoböcker pläga sällan lemna några närmare upplysningar i dylika fall, åtminstone icke utan mycket letande bland de otaliga namnen på alla dem, »som aff thenna verlden hädankallade ähro igiönom thenna timmeliga döden», som det heter i de gamla kyrkoböckerna från början eller midten af 1600-talet.

Emellertid möter oss namnet Per Hinriksson redan på de första bladen i Mönsterås församlings ännu i behåll varande äldsta kyrkobok, upprättad af kyrkoherden härstädes Petrus

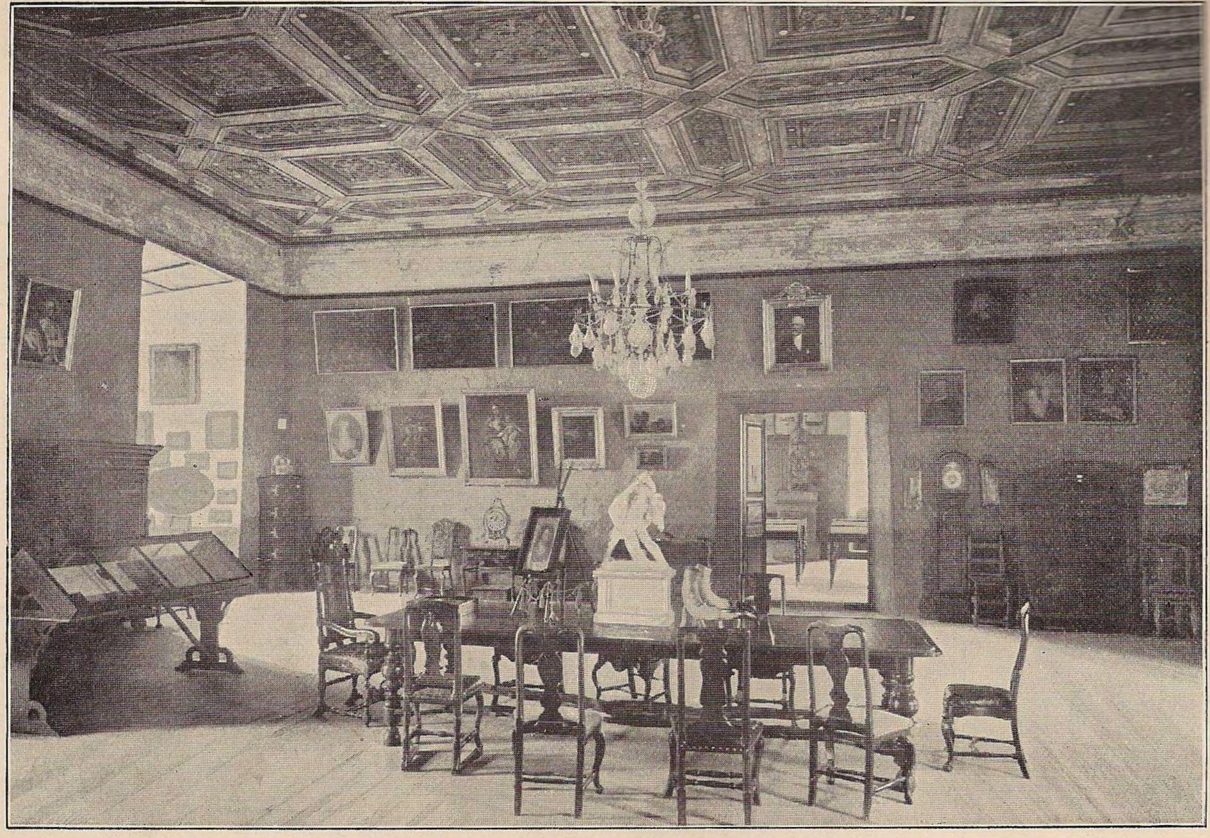

Gyllene salen å Kalmar slott.

Munsterus år 1636. Nämnda år döptes nemligen ett Per Hinrikssons barn i Guttorp, likaså år 1638, och för 1639 finnes antecknadt, att af »pestilenzen dödhe Per Hinrikssons barn i Guttorp».

Ett par andra anteckningar upplysa oss om, att Margareta, Christierns hustru (Per Hinrikssons svärmor), afled å Guttorp 1651; att Carl Persson i Guttorp (Per Hinrikssons son) vigdes med sin hustru h. Christin Jöransdotter i Åby vid Flisaryds kyrka år 1662 den 16 februari, och att samma år vigdes vällärde H. Sven Svenonis, comminister i Högsby, och Sara Persdotter i Guttorp (Per Hinrikssons dotter). Vidare finnes omnämndt, att »år 1666 första söndagen efter Trefaldighets begrofs Lieutenanten Per Hinriksson i Guttorp» och att »hustru Märitha i Guttorp dog år 1672».

Ännu ytterligare några anteckningar i Mönsterås kyrkas äldre inventarieförteckningar belysa något närmare, hvem denne Per Hinriksson i lifstiden varit.

År 1644. »Cornet, manhaftig Per Hinriksson i Guttorp hemfört ifrån Danmark och förärat till kyrkan 1 daler silfvermynt.» — År 1645. »Cornet, manhaftig Per Hinriksson i Guttorp förärat kyrkan 1 dlr. smt.» — År 1650. »Gaf manhaftig Corneten Per Hinriksson i Guttorp, Gudi till tacksägelse, att hans son Carl Persson var kommen utur en farlig sjönöd, 1 dlr. smt.» — År 1656. »Försände ärbar och manhaftig Lieutenanten Per Hinriksson i Guttorp hem ifrån Polen och förärade till kyrkan ett skönt altardiskkläde med Polands söm.» — Och år 1658. »Gaf ärbar och manhaftig Lieutenanten Per Hinriksson i Guttorp, den tid han kom hem ifrån Polen, en kostelig brun messehake med gyllenbotten och item ett kalkakläde, sydt med Polands söm och gröna silkesfransar omkring.»

De äro vältaliga i all sin fåordighet dessa knapphändiga kyrkoboksanteckningar. De leda tanken tillbaka till Sveriges storhetstid, då talrika segerbyten af hvarjehanda slag, tagna af svenska krigare i främmande länder, hemfördes för att pryda de svenska hemmen, dervid våra landskyrkor ej heller förglömdes.

Sammanställa vi nu dessa anteckningar, så finna vi sålunda, att vår »manhaftige Cornet» var född omkring år 1600. Han var egare till gården Guttorp, belägen en half mil från Mön-

sterås köping vid vägen till Fliseryd. Sin krigarebana började han sannolikt som »gemen ryttare» vid Smålands kavalleri, deltog i de stora striderna mot Danmark 1644 under Lennart Torstenssons eller Gustaf Horns befäl och var med i konung Carl X:s polska krig åren 1656—58, derunder han tjente sig upp först till »Cornet» och sedan till »Lieutenant».

Beträffande hans familjeförhållanden i öfrigt möter oss följande romantiska tilldragelse. Redan på 1620-talet hade han ingått äktenskap med Märta Christiansdotter. En af sönerna i detta äktenskap, Daniel Persson, hade fattat en djup böjelse till en sin samslägting i tredje led, Kirstin Olofsdotter. Båda hade »slagit sin håg och sinne så tillhopa, att de intet kunde lätteligen åtskiljas». Äktenskap så nära slägtingar emellan voro dock vid denna tid enligt kyrkolagen förbjudna. Då de ungas ömsesidiga böjelse emellertid ej stod att ändra, fattade korneten Per Hinriksson det beslutet att sända en egenhändig skrifvelse till dåvarande superintendenten i Kalmar Nicolaus Eschilli med anhållan, att de unga samslägtingarna måtte erhålla särskild tillåtelse att ingå äktenskap med hvarandra. Superintendentens svar, ställdt till församlingens kyrkoherde Petrus Munsterus, finnes märkligt nog ännu i behåll i kyrkoarkivet och är af följande lydelse:

»Salutem et studia paratissima etc. Venerande Domine Petre in Munsteråås, amice collende! Efter det Corneten Per Hindriksson med trägenh. anhåller med sin sons vägna om dispensation in tertio gradu lineæ æqvalis, hvilket såsom theologi besvärligen tillåta, med mindre dertill wichtige skiääl och orsaker gifuas kunne. Uthi vårt k. fäderneslandh är afskeedat, på en richsdagh uti höghwelb:ne Regeringens tijd, att när i tridie lidh skulle dispenseras, måtte thett skee medh Magistratens samtyckie; altså hafuer jagh anhållet medh välacht:de Hofrättsfiskalen, och uppskiuter then högloflige Retten sådana Casus till Episcopos och consistorium. Hvarföre, mädan thenne personen Daniell Persson och Christin Olofzdotter hafua slagett sin hogh och sinne tilhopa, att thet intet kan letteligen ååtskilias. Hafuer och stått uthi betänkiande hoos migh, att jagh i förstone hade thet gerna förhindratt. Doch nu på thet sidsta thet (i then H. Trefaldighetz nampn) tillåtitt. Doch medz efterföliande skiääl

och vilkor: 1:mo Mädan förste leeden Brijta och Karin icke voro samsyskion. 2:do Att församblingen icke will förargas, uthan fasthåller utlofua, att the wille thett intz efterfölia. 3:o Skola the, androm till exempel (på thett att öfverhetenes stadgar icke lätteligen öfverträdas) gifua en förnämligh almåsa till Capittlett och Sochnakyrkian, nemligen en wald oxe uti penningar. Och skola 5 Richsdaler gifuas till capittlett och scholabyggning och the 3 andra till sochnakyrkian. Thetta I medh flijt förkunne och efterkomme.

In Christo vive ac vale felix. Dat. Calm: d. 12 Augusti anno 1648.

T. H. C.

Nicolaus Eschilli.

S. Calm.»

En efterföljande anteckning underrättar oss om att Daniel Persson i Guttorp sammanvigdes med Kirstin Olofsdotter 4:de veckan efter Trefaldighet år 1649.

Efter år 1658 finna vi vår »ärbare och manhaftige Lieutenant» i sitt hem på Guttorp, efter utstånda krigsmödor sysslande med fredliga värf, omgifven af barn och barnabarn. Hans söner tyckas ej haft böjelse för krigareyrket. De stannade hemma som jordbrukare på fädernegården eller förvärfvade sig egna hemman i dess grannskap. En bröstarfvinge i senare led, hvilken antog namnet Palm, blef emellertid qvartermästare. Den äldste sonen, Carl Persson, var, såsom förut nämnts, gift med Christina Jöransdotter från Åby i Fliseryds socken, bodde sedan på gården Fälle i Mönsterås socken och afled år 1669, efterlemnande 3:ne döttrar, bland hvilka nämnes Brita Carlsdotter, som år 1702 den 1 maj sammanvigdes med frälsefogden i Elmhult i Mönsterås socken Samuel Sundberg, hvilken afled i Döderhult den 10 juni 1748 i en ålder af 84 år och några månader. En son af Samuel Sundberg och Brita Carlsdotter var prosten och kyrkoherden i Döderhults församling högärevördige och högvällärde herr Carl Sundberg, född i Mönsterås socken 1705, död den 11 juni 1782, »saknad af hela Döderhults församling», enligt anteckning i samma församlings kyrkobok. Han var gift med prostedottern Catharina Helena Fornander, hvilken afled den 8 januari 1798, 58 år gammal, »gömd af alla rättsinta i ett

ömt och vördnadsfullt minne», enligt anteckning i samma kyrkobok. En son i detta äktenskap var handlanden i Kalmar Samuel Sundberg, född den 13 augusti 1754, gift den 12 oktober 1779 med enkan »madame» Catharina Sophia Cedergren, född i Högsby 1747, död den 31 maj 1812. I detta äktenskap föddes sonen Carl Sundberg den 11 november 1782. En son åter till denne sistnämnde var tobaksfabrikören i Kalmar Carl Peter Sundberg.

En dotter till ofvannämnde frälsefogden Samuel Sundberg och Brita Carlsdotter, vid namn Annika, född i Mönsterås den 19 mars 1703, blef gift 1720 den 24 november vid 17 års ålder, enligt kongl. tillstånd, med en ättling af den gamla adliga slägten Oxe, sergeanten vid Kalmar regemente Adam Oxe på Wånevik i Döderhults socken. Deras son Hinrik, född 1722 den 9 november, blef först styrman i Holland och sedan kofferdikapten i Sverige. Han dog i Mönsterås den 15 april 1790 och slöt sin ätt, hvarföre hans vapen vid begrafningen i Mönsterås kyrka krossades af ryttmästaren Gustaf Ad. Liljehorn.

Beträffande rummet, hvarest Lieutenanten Per Hinrikssons grafsten ursprungligen haft sin plats, upplyser ett sockenstämmoprotokoll af år 1722 följande:

Den ifrågavarande likstenen hade länge öfvertäckt grafven, som var belägen vid östra hörnet af den äldre, år 1842 nedrifna kyrkans vapenhus, midt framför den inne i kyrkan upphängda, sedermera förkomna slägttaflan, som innehöll uppgift om Per Hinriksson och hans närmaste anhörige. År 1722 blef emellertid nämnda grafsten genom frälsefogden Samuel Sundbergs försorg förflyttad till denne sistnämndes slägtgraf å en annan del af griftegården. Häröfver besvärade sig »en af salig Lieutenantens bröstarfvingar herr qvartermästaren manhaftig Daniel Palm». Sockenstämmans beslut blef »att frälsefogden Samuel Sundberg skulle stenen i sitt rätta rum inom 14 dagar efter kungörandet föra låta, vid straff af 2:ne kannor vin till kyrkan». Då sedermera den gamla kyrkan äfvensom en del af den kringliggande begrafningsplatsen raserades, spriddes de gamla grafstenarna än hit, än dit, utan att någon bekymrade sig om de minnen, som en gång vid dem voro fästade.

Slägtled efter slägtled har lefvat och gått bort, sedan minnesvården lades öfver den hänsofne »manhaftige Cornetens» graf. Men om den period i vår historia, hvilken blifvit kallad Sveriges storhetstid, den tid, då svenske konungar förde svenska folket till seger, till makt och ära, med allt skäl fängslar efterverldens blickar, så återfaller glansen af densamma alltid i någon mån på hvarje deltagare deri, äfven om han endast varit en man i de djupa leden. Det väcker derföre glädje, att den gamla grafstenen blifvit förvarad ända till vår tid, och det är också af denna anledning, som denna lilla uppsats kommit att nedskrifvas.

Graffält från järnåldern i Wimmerbyorten.

Bidrag till en arkeologisk topografi

af

Hans Hansson.

Bland de för vetenskapen värdefullaste fornsaksfynden i statens och andra arkeologiska museer räknas med skäl slutna graffynd, som vid systematiska, af kompetenta personer utförda gräfningar kommit i dagen. För den, som ägnar saken någon eftertanke, måste det vara tydligt, att det ej endast är fornsakerna i och för sig, som utgöra arkeologiens material. Förhållandena, under hvilka de påträffas: deras läge, hvilka föremål som hittas tillsammans, med ett ord fyndomständigheterna, äro för utredandet af många arkeologiska spörsmål af lika stor vikt som föremålens egen beskaffenhet. Och då grafvarna utgöra det ojämförligt största antalet fasta fornlämningar samt nästan alltid innehålla någon med den döde nedlagd sak, är det också naturligt, att de varit och äro föremål för synnerlig uppmärksamhet. Årligen undersökes af tjänstemännen vid statens historiska museum och andra för fornforskningen intresserade personer en mängd grafvar, isynnerhet från järnåldern, och det för vetenskapen värdefulla utbytet af dessa undersökningar är ej ringa, om det ock föga låter tala om sig utanför de sakkunniges krets. Då den jämförande fornforskningen ju är af relativt ungt datum, är det gifvet, att, trots det flitiga samlandet, ofantligt mycket af dithörande arbete ännu knappast är påbörjadt. Så hafva undersökningarna af grafvar från järnåldern

hittills bedrifvits nästan uteslutande i vissa trakter, där detta slags fornlämningar förekomma synnerligen talrikt samt visat sig innehålla särskildt betydelsefulla fornsaker. På Gotland och Öland samt i Mälartrakten hafva väl de flesta grafundersökningar af detta slag ägt rum, hvarvid mycket värdefulla fynd blifvit gjorda, i de båda förstnämnda landskapen isynnerhet från förromersk och romersk järnålder. Från Mälarlandskapen må endast erinras om fynden från Björkö samt de ståtliga Wendelgrafvarna. Men ej blott i dessa landskap utan i hela vårt land, om man undantager dess nordligaste delar, finnas tusentals hittills ej undersökta grafvar från heden tid. Deras med all säkerhet värderika innehåll kommer efterhand i dagen, i den mån gräfningar hinna utföras. Tyvärr är dock det statsanslag, som för undersökning af rikets fasta fornlämningar årligen anvisas, alltför obetydligt, för att några mera omfattande arbeten kunna i landets olika delar utföras. Funnes större tillgångar, skulle de vid statens historiska museum och andra samlingar anställda vetenskapsmännen jämte en mängd för den jämförande fornforskningen intresserade amatörer helt visst hvarje sommar hopbringa ett vida större forskningsmaterial än nu sker, till fromma för vår kännedom om den förhistoriska tiden i Skandinavien. Innan detta kan ske, är det emellertid af ej ringa vikt, att man åtminstone söker taga reda på de fornlämningar, som finnas i landets olika trakter, samt beskrifver deras yttre beskaffenhet och anordning. Om man också först genom att lära känna innehållet i forngrafvarna å en trakt kan erhålla någon kunskap om kulturståndpunkten hos det folk, som där visat sina aflidna den sista tjänsten, så bilda dock sådana grafvar redan i och för sig genom sin förekomst i större eller mindre mängd en god ledtråd vid studiet af befolkningsförhållandena i vårt land under heden tid. En fullständig kartläggning af landets fasta fornlämningar med tillhörande beskrifning skulle helt visst vara till mycken fromma för arkeologien, så mycket mera som årligen, trots det lagstadgade skyddet för forntida minnesmärken, många sådana vid landets ständigt fortgående uppodling blifva förstörda.

Såsom ett litet bidrag till en sådan topografi vill jag här lämna en kortfattad yttre beskrifning öfver några järnålders-

graffält i norra delen af Kalmar län, i trakten omkring Wimmerby, hvilka alla numera utgöra endast rester af fordom säkerligen betydligt större grafområden. Då jag under den del af somrarna, som jag haft tillfälle att använda för arkeologiska arbeten, varit upptagen af sådana på Gotland, och då för öfrigt inga medel kunnat anvisas för en fullständig undersökning af här ifrågavarande graffält, är deras fornsaksinnehåll ännu okändt. Å några har jag dock verkställt en förberedande undersökning genom att öppna några grafvar. För att om möjligt kunna få ett af graffälten, det här nedan omtalade invid Wimmerby belägna, undersökt i sin helhet, har jag till stadsfullmäktige i nämnda stad ingått med begäran om anslag till bestridande af arbetskostnaderna. Ärendet är ännu*) ej afgjordt.

M. G. Craelius säger i sin i äkta rudbeckiansk stil hållna »Berättelse om Tunaläns, Sefvede och Asbolands häraders fögderi»: »Grafhögar af någon betydande storlek kunna ej upptes; men så kallade jättegrafvar finnes här på många ställen, isynnerhet vid Södra Vi, hvarest man söder om kyrkan ser en ansenlig mängd af sådane.» Han nämner äfven att man därstädes vid odling ofta funnit små »dartar», spjutuddar och dylika »krigsvapen». Af detta graffält hafva de sista ofvan jord synliga resterna förstörts, då socknens gamla, till för omkring 30 år sedan använda marknadsplats därstädes blifvit odlad. Numera kan intet spår af dem upptäckas, och ej heller har jag af byns äldsta innevånare kunnat få någon upplysning om, huruvida vid denna odling några fornsaker anträffats och tillvaratagits.

I Södra Vi socken finnas 2 andra grafflockar invid byarna Näfstad och Skärstad, den förra omkring 5 km., den senare 1,5 km. norr om kyrkan. Båda byarna, för ej länge sedan typiska gamla smålandsbyar, tätt hopbyggda med ladugårdsgaflarna vettande åt bygatan, äro belägna invid västra stranden af sjön Krön, som genomflytes af Stångån.

1. Graffältet vid *Näfstad.*

Å en skogbeväxt kulle tätt väster om den gamla byn finnes ett trettiotal större och mindre runda högar, 5—10 m. i omkrets, 0,5—1 m. i höjd, de större vanligen omgifna af en för-

*) Just som denna uppsats skulle läggas under pressen, ingick underrättelse, att det begärda anslaget blifvit beviljadt.

djupad ränna, tydligen bildad vid högens uppkastande. I västra delen af graffältet, som på alla sidor omgifves af åker, befinner sig en stenfylld vidsträckt krets, områdets största graf. Tydligt är, att vid odlingen af den omkringliggande marken högar blifvit förstörda. Huru stort grafområdet ursprungligen varit, är naturligtvis nu omöjligt att afgöra. Å den kvarvarande delen ligga högarna tätt intill hvarandra. Att döma af de två, en i östra delen och en i midten, jag därstädes undersökt, bestå de af det vanliga materialet, närmast under det nybildade matjordslagret kullerstenar och därunder traktens jordmån, här sand, längst ner något lerblandad. I den större af de undersökta grafvarna, som var uppkastad på slät bergyta, anträffades tätt under toppen små stycken af brändt trä samt djupare, 1,2 m. under toppen, följande fornsaker: en rund remsölja af järn; förrostade lämningar af järn (eldstål?); ett litet flintstycke*); ett aflångt skifferbryne, 11 cm. långt. I den andra mindre högen observerades endast på bottnen under tre flata gråstenar en ej manslång rektangulär fördjupning med riktning i öster och väster, hvilken var fylld med lösare och mörkare jord än högen i öfrigt. Troligen har detta varit en barngraf.

Söderut från detta graffält å ägorna till byns sydligaste gårdslott invid skogsbrynet finnas några få spridda grafhögar. Enligt uppgift af gårdens invånare lära därstädes vid odling emellanåt anträffats brända ben och lerkärlsskärfvor.

Här må äfven omnämnas, att vid själfva strandbrädden invid Krön ett litet stycke norr om Näfstad hittats en del fornsaker från stenåldern, hvaribland en stor, synnerligen präktig, slipad flintyxa af yngre typ med fyrsidig genomskärning, fullständigt lik fig. 2 a å pl. 4 i »Montelius, De förhistoriska perioderna i Skandinavien». Det är ej otänkbart, att denna fyndplats kan visa sig vara en s. k. stenåldersboplats. Då sjöns vattenstånd genom nu pågående sänkningsarbeten blir lägre, hoppas jag få tillfälle utreda denna fråga.

Invid den södra utfartsvägen från Näfstad ungefär midt emellan byn och stora landsvägen finnas två resta stenar, stående på vägens norra sida omkr. 11 m. från hvarandra. De ut-

---

*) Jfr Tuna-grafvarna härnedan!

göras af stora, omkr. 4 dm. tjocka hällar af den på orten vanliga graniten. Höjden ofvan jord är resp. 1,5 m. och 1,2 m., bredden omkr. 1 m. Å den ena finnes inhugget ett grundt kors med armarna utåt något bredare och tätt invid vinklarna förenade genom en ring. Nedre armens längd 45 cm.; de öfrigas 17 cm. hvardera.

2. Å kullarna mellan *Skärstad* och sjön Krön ligga några få spridda grafhögar, de flesta med tydliga spår af »skattgräfning». Vid den undersökning, jag företagit i två af dem, anträffades i den ena ingenting; i den andra obrända skelettdelar af människa, men inga fornsaker. Äfven där hafva säkerligen grafvar blifvit genom odling förstörda.

3. Vid södra ändan af den vackra, äfvenledes af Stångån genomflutna sjön Juttern, som med sin norra del tillhör Östergötlands län, ligger byn *Marstad* i Jursdala socken. Sockennamnet har på senare tider vanligen skrifvits Djursdala, hvilket enligt den i sina namnhärledningar dråplige Crælius erinrar om den tid, då där fanns en stor djurgård. Den enklaste och antagligen riktigaste deriveringen af namnet är Jutter(n)s dal — Jursdala.*) Å en skogklädd höjd alldeles invid sjöns västra strand ligger ett knappt tiotal vackra och, som det tyckes, orörda runda grafhögar, återstoden af Marstadbyns hedniska begrafningsplats. I en bredvid liggande åker utvisa några uppkastade odlingsrösen platserna för flere grafvar. Ingen upplysning om några fynd därstädes har af befolkningen kunnat erhållas.

4. Vid ett besök i Frödinge socken för någon tid sedan, erhöll jag upplysning om, att å *Alstad* (på generalstabens karta Adelsta) bys ägor funnes fornlämningar. De utgöras af omkr. 20 tämligen stora, något platta runda grafhögar af vanlig typ. Ett par ovala funnos äfven. Det af åkrar på alla sidor begränsade området lär vid laga skifte hafva blifvit såsom fornlämning upptaget och kan väl sålunda anses någorlunda skyddadt mot åverkan. Platsen är belägen i en liten skogsdunge tätt söder om den till Frödinge kyrka ledande byvägen midt för byns längst åt öster belägna gård.

---

*) 1422 skrifves det Jurzdal. Se Styffe: Skandinavien under unionstiden.

5. Hösten 1893 erhöll jag af riksantiqvarien order att vid ett grustag å *Locknevi* herregårds ägor i Locknevi socken företaga närmare undersökning med anledning af ett därstädes funnet lerkärl. Platsen, belägen omkr. 300 m. nordost om kyrkan, utgöres af en höjd, å hvars midt det ofvannämnda grustaget är beläget. Genom detsamma har spolierats en mängd högar af ett å höjden beläget graffält, hvaraf vid min undersökning funnos kvar orubbade 14 stycken runda grafhögar, alla ungefär lika stora (omkr. 5 m. i diam.) samt fyra vid grushämtning delvis bortgräfda. Fem grafvar undersöktes. I tre anträffades obrända människoskelett, af hvilka ett hade hufvudet åt nordväst, de öfriga åt sydväst. I en funnos spår af brända människoben. Fornsaksutbytet var obetydligt: endast några starkt förrostade fragment af järnknifvar samt antagligen af ett eldstål.

Emellan höjden och kyrkan ligger en, af en å genomskuren mosse, hvilken, enligt uppgift af en äldre person på platsen, ännu för 50 år sedan stått under vatten, så att man där kunnat ro med ekstockar. Äfven här såsom på många andra ställen har alltså de dödas hvilorum beredts på en höjd med utsikt öfver vatten.

6. *Wimmerby* eller, såsom namnet under medeltiden skrefs, Wimarby är en gammal stad. Den omtalas såsom sådan i handlingar från början af 1400-talet, och var under föregående århundrade åtminstone ett betydande marknadsställe, möjligen köping.*) Tätt sydost om staden å dess ägor i den s. k. Gästgifvarehagen ligger ett större graffält på sluttningen ner emot de vidsträckta »Wimmerbymaderna», som än i dag, när de öfversvämmas af Stångåns vattenflöden, kunna komma de hedervärda borgarne att drömma om den tid, då deras stad enligt Cræelius var en stor sjöstad, där t. o. m. en stor romersk krigsflotta vid tiden för Kristi födelse skall hafva lidit skeppsbrott. Grafvarna till ett antal af bortåt 150, äro till formen dels runda, dels ovala och dels treuddiga högar af olika storlek (de runda i diam. från 4—10 m.). Äfven å sluttningens öfre del invid gränsen till den sedan gammalt odlade marken ligga högarna

*) Styffes förut anf. arbete.

mycket tätt, hvilket visar att grafområdet ursprungligen sträckt sig längre åt detta håll. Man har sålunda här återstoden af ett fordom stort graffält, och då man känner, att under heden tid i allmänhet hvarje by eller gård hade sin särskilda grafplats*), är det tämligen visst, att dessa grafhögar innesluta lämningarna af forntidens Wimmerbybor, hvilka här fått sin hviloplats invid en vidsträckt insjö. Jag har förliden sommar undersökt fem runda högar, af hvilka 4 innehöllo kol och brända ben af människa. Följande fornsaker anträffades: en bronsring, några pärlor af rödt gods, ett par enkla remändbeslag af järn, en järnknif, några hopsmälta glasklumpar samt fragment af ett groft lerkärl med inböjd mynning. Den femte högen, hvari ingenting anträffades, var möjligen förut genomgräfd eller ock hade dess innehåll fullständigt förmultnat. I allmänhet är jordmånen i denna trakt föga ägnad att konservera fornsakerna, emedan den består af sand, som lättare genomsläpper fukt och luft än lerjorden t. ex. på Gotland, där man ofta i grafvar kan finna de finaste brons- och järnföremål ganska väl bibehållna.

Som förut nämnts är framställning gjord om anslag från Wimmerby stad till gräfningskostnaderna för en fullständig undersökning, hvilken jag erbjudit mig utföra utan ersättning för mitt arbete. Bifall till denna framställning vore önskvärdt äfven ur den synpunkten, att därigenom ett godt föredöme gåfves, som kunde mana andra samhällen att visa intresse för kännedomen om landets fornlämningar.

7. I Tuna socken, i närheten af landsvägen mellan *Tuna* herrgård och järnvägsstationen med samma namn, ligga fyra grafflockar, som äro tydligt åtskilda fastän alla belägna inom ett mindre område. Dessa fornlämningar, hvilka omtalas i Iduna häft. 5, utgöras af runda, ovala och treuddiga högar; kretsar med resta stenar; samt en fyrkantig stensättning med resta stenar utan hög. Några äro ganska stora, ända till 45 m. i omkrets och 2 m. i höjd, samt omgifna af en fördjupning. Många

*) Riksantiqvarien Hildebrand har som bekant konstaterat detta, i det han för en socken i Uppland funnit resterna af de olika graffälten till alla socknens nuvarande gårdar, hvarigenom också vice versa bevisas, att de nutida gårdarna funnits redan under heden tid.

högar, isynnerhet de större, hafva ansenliga toppgropar, spår efter skattsökare. År 1892 undersökte jag på uppdrag af jordägaren, arkitekten Hammarskjöld å Tuna, några af dessa grafvar, alla brända. Redogörelse för undersökningen finnes intagen i Månadsbladet för 1892 n:r 241—243, hvarför jag här endast omnämner några bland fornsakerna från en graf: rektangulära bältebeslag af brons, ett vackert eldstål med flinta, järnbeslag till seldon, hästbroddar samt ett egendomligt bågspänne af järn.

De här omtalade graffälten har jag mera tillfälligtvis lärt känna, men sådana och andra fornlämningar finnas nog i vida större antal i Stångådalens område. Uppför detsamma d. v. s. söderut från Östgötaslätten har troligen denna trakts äldsta befolkning kommit. Visserligen har man mig veterligen ännu ej där påträffat några fasta fornlämningar från stenåldern, men de lösa fornsaker från denna tid, som här och där hittats, och hvaraf Norra Kalmar läns folkhögskola äger en samling på omkr. 50 nummer, utvisa, att redan under detta äldsta kulturskede människor där funnits, om ock möjligen blott såsom kringströfvande jägare och fiskare. Att odlingen i denna byggd är gammal utvisa de många forntida namnen, såsom sockennamnen Tuna, Vi, gårdsnamnen på —hem, —stad (—sta) m. fl. Dessa och andra ortnamnsformers betydelse för kännedomen om befolkningens utbredning i Sverige under äldsta tider behandlas i en intressant uppsats i Sv. Fornminnesföreningens tidskrift h. 28: »Några bidrag till Sveriges uppodlingshistoria hemtade från ortsnamnsforskningens område» af K. H. Karlsson. Enligt denna förekomma *hem*-namnen, som äro de äldsta och ursprungligen beteckna byalag eller bygd och icke gård, fåtaligt inom Östergötland och Småland, i det sistnämnda landskapet mest i kusthäradena. Huruvida sådana i Wimmerbyorten förekommande namn som Fogelhem, Wagelhem, Flytthem äro gamla *hem*-namn, torde sålunda vara ovisst, men att de där förekommande gårdsnamnen på —*stad* ej tillkommit efter kristendomens införande, torde tillräckligt tydligt framgå däraf, att fyra bland de härförut omtalade graffälten ligga invid gårdar med namn, slutande på —stad. Då enligt nyssnämnda uppsats sådana namn förekomma synnerligen talrikt på Östgötaslätten, och gränsen för

desamma tämligen noga följer gränsen mellan slätt- och skogsbygd, bestyrkes därigenom det ofvan gjorda antagandet, att den äldsta befolkningen i denna del af norra Småland utbredt sig från Östergötlands slättbygd uppför Stångåns vattenområde.

Fornborgar i Södra Tjust

Af

Fabian Bæhrendtz.

Gå vi tillbaka till den gråa forntiden i vår historia, finna vi snart, att det var en tid af ständig strid och ofrid. De skilda landskapens, ja häradenas inbyggare betraktade hvarandra såsom utländingar och lågo ofta i fejd med hvarandra. Men man hade ock att befara anfall af andra fiender. Svenskarne hemsökte med rof och plundring sina grannar på andra sidan Östersjön, finnar, ester, liver, kurer, vender och hvad de nu alla kunde heta, och dessa voro i sin ordning ingalunda sena att öfva vedergällning. Danskar och norrmän voro ej heller alltid fredliga grannar. Det blef därför ett behof att mot befarade öfverfall söka sig ett säkrare skydd, än den egna bostaden kunde gifva, och så uppstodo dessa s. k. *fornborgar,* som förekomma litet hvarstädes i vårt land.

Vanligen äro de belägna på någon svårtillgänglig bergshöjd, som stupar brant på en eller annan sida helst mot en sjö. Öfver allt, där klippan har en sänkning eller eljest står i lättare förbindelse med den omgifvande trakten, har man för att afstänga tillträdet uppfört väldiga stenmurar — ofta två, stundom till och med tre innanför hvarandra. Dessa murar bestå merendels af kullerstenar, de flesta af en mansbördas storlek, här och hvar blandade med större block. På Öland och Gotland

äro de vanligen bildade af kalkstensflisor. Förekommer murbruk, är det af yngre datum och antyder, att borgen gjort tjänst äfven under senare tider. Vanligen är muren nu mycket nedrasad och har utseendet af en lägre stenås, men äfven om den från början ej varit annorlunda, torde den likafullt lämnat ett godt skydd mot stormning: lätt kunde foten slinta på de kullriga stenarna eller fastna emellan dem. Som muren stundom är ganska låg, har dess försvarskraft vid behof ökats genom fällda träd eller bråtar, som upplagts ofvanpå densamma. I allmänhet har man nedlagt ett oerhördt arbete på dessa borgar, och många af dem se ut, som vore de uppförda af jättehänder. Men så voro de nog också åtminstone med hänsyn till de belägringsmedel, en mera tillfälligt kringströfvande fiendeskara kunde disponera öfver, hart när ointagliga.

Beträffande den tid, från hvilken dessa befästningar förskrifva sig, vet man tyvärr ingenting med visshet. Såväl saga som historia lämnar oss därom i fullkomlig okunnighet, och inga i detta hänseende upplysande fynd hafva gjorts i dem. Emellertid har man af läget och andra omständigheter trott sig kunna tillskrifva flertalet af dem en ganska hög ålder; möjligen tillhöra de tiden närmast efter Kristi födelse.

Man hör ofta uppgifvas, att vikingar bott i dessa borgar och haft dem till utgångspunkter för sina plundringståg, men redan själfva läget torde i de flesta fall ådagalägga haltlösheten af ett dylikt påstående. Flertalet fornborgar ligga nämligen ej vid hafvet eller de allmänna stråkvägarna utan ofta långt in i landet i oländiga trakter innanför eller bakom den af gammalt odlade bygden. Icke heller synas de hafva varit synnerligen lämpliga till stadigvarande bostäder. De hafva varit tillflyktsorter i farans stund och intet annat. Då fienden var i annalkande och man icke trodde sig stark nog att bjuda honom spetsen, drog man med sin dyrbaraste egendom till borgen i skogen. Där var man i regeln skyddad.*)

Fornborgar äro ingalunda ovanliga inom Kalmar län. Ensamt Södra Tjust äger tio stycken, öfver hvilka beskrifning härmed lämnas.

---

*) Hufvudsakligen efter H. Hildebrand, Sveriges medeltid.

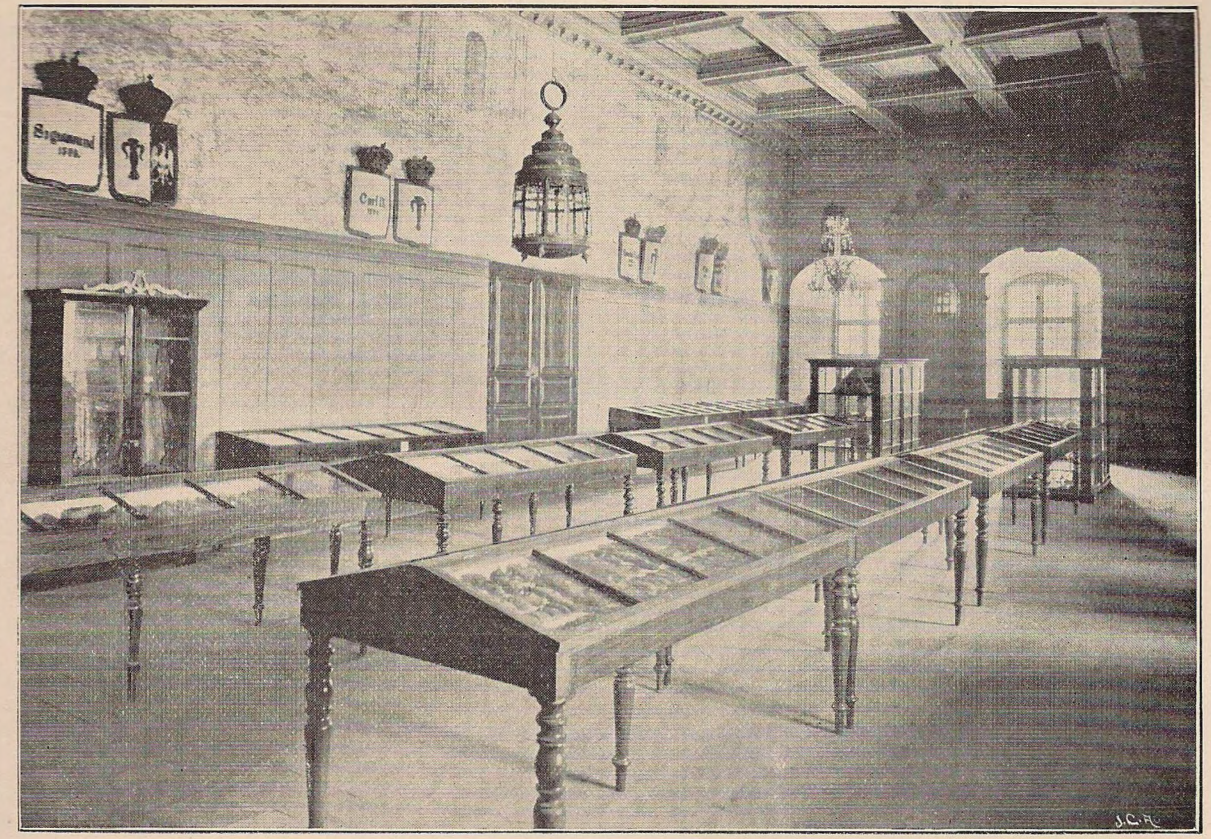

Grå salen å Kalmar slott.

Borgen vid Valstad.

(Gamleby socken.)

Borgen ligger på ett några och sextio meter högt berg strax V. om Dynestaviken och består af en stenvall, som med kortare afbrott följer bergets krön i N. och Ö. Den norra sträckningen, som är bäst bibehållen, har en längd af ung. 75 m.; bredden är 1—2 m., höjden $0,_5$—1 m. Den östra sträckningen är lägre och mera skadad; den är ung. 50 m. lång. Berget är flerstädes mycket brant. På högsta delen af detsamma ligga på en liten platå trenne mycket skadade rösen, af hvilka det ena är 7 m. i genomskärning med en höjd af något mer än $1,_5$ m.*)

Borgarna vid Sothem.

(Gamleby socken.)

NV. från byn framstryka mot Billsjön flera höga, åt sidorna brant stupande bergåsar, skilda genom smala, sanka dalgångar. På den västligaste af dessa åsar ligga tvänne borgar, en vid hvardera ändan af densamma.

A.

Den närmast byn liggande borgen.

Berget reser sig högt och brant från slätten och har på sin östra sida en mosse. Självfva borgberget skiljes genom en smal insadling från åsens högsta topp, det s. k. Vårdkasberget, hvilket är ung. 150 m. högt.

Från dalen i SV. leder en smal uppgång till den nyssnämnda insadlingen. Denna uppgång stänges af en stenvall, som består af tvänne afdelningar med en $3,_5$ m. bred öppning emellan. Hela längden är $13,_5$ m., bredden $2,_5$—3 m., höjden $0,_8$—1 m. (på yttre sidan). Större stenblock beteckna öppningen, hvilken befinner sig 5 m. från vallens västliga ända.

Högre upp på bergets nordvästra sida märkas tvänne något längre stenvallar, stängande branta uppgångar; deras riktning är NO.—SV. Den ena sträckningen är 25 m. lång, den andra 10 m.; höjd och bredd växla mycket; stundom ligga blott

*) De här beskrifna fornborgarna äro uppmätta vid besök å platsen under åren 1886 och 1887.

två lag stenar öfver hvarandra. Mycket sten är kastad utför sluttningen.

På sydöstra sidan finnes en ännu brantare uppgång, som likaledes stänges af en stenvall. Denna går SO.—NV. med metersbred öppning vid den ena bergväggen; längden är 20 m., bredden 1 m. och höjden $0{,}_7$—1 m.

Berget är i öfrigt tvärbrant och otillgängligt. Platån på toppen är starkt kuperad.

B.

Den närmast Billsjön liggande borgen.

Borgen, som ligger helt nära sockengränsen, består af en stenvall, som går fram på det mycket branta bergets sydöstra sida med riktning NO.—SV. Den består af trenne afdelningar, skilda genom öppningar af 2 meters bredd. Hela längden är 47 m., bredden ung. 2 m., höjden 1—2 m. Större stenar beteckna öppningarna.

Tio m. utanför den beskrifna vallen märkes början till en annan dylik, bestående af 12—13 större stenar, somliga 1 m. höga; de ligga alla i en rad.

Innanför vallen utbreder sig en delvis jämn platå af ung. 100 meters längd och 50 meters bredd. På densamma ligga några stenhögar, liknande små, låga rösen.

Bergets sydöstra sida är den enda tillgängliga; eljest stupar det nästan lodrätt.

Borgen vid Baldursrum.

(Gamleby socken.)

SV. från byn, skildt från densamma endast genom åkergärden, ligger det branta och föga tillgängliga Ängshagsberget. På nordvästra sidan, den enda, som medgifver något lättare tillträde, framgår en af trenne afdelningar bestående stenvall med riktning SV.—NO. Stenarna äro delvis mycket stora. Vallsträckningarna, som nu äro delvis nedrasade, hafva tillsammans en längd af 57 m.; bredden är 2—$2{,}_5$ m. och höjden $0{,}_5$ m. (ibland något mera). Afbrotten äro korta, vållade af framskjutande bergklintar.

Från den vidsträckta platån å bergets topp är vidsträckt utsikt.

Borgen vid Oxebo.

(Hallingebergs socken.)

Vid sydöstra stranden af Södersjön reser sig på den mellersta af de tre små där befintliga halföarna ett berg, som på tre sidor stupar brant till sjön. På den fjärde sidan, landfästet, som delvis sluttar långsamt, går en bågformigt böjd stenvall tvärs öfver halfön med hufvudriktning Ö.—V. Den består af tvänne af en 2 m. bred öppning skilda afdelningar af tillsammans 45 meters längd; bredden är 2—3,5 m., höjden på insidan ung. 1 m., på utsidan något högre. Öppningen ligger 10 m. från östra ändan. Vallen är delvis mycket nedrasad.

Platån innanför vallen är ung. 100 m. i N.—S.

Borgen vid Lerbo.

(Hallingebergs socken.)

Ö. från byn ej långt från landsvägen ligger på ett delvis brant men ej högt berg den s. k. Dackes skans. Kring berget går ett stycke upp på sluttningen en stenvall, här och hvar afbruten af framskjutande bergklintar; på östra sidan saknas den alldeles på en kortare bit; här ligger i stället ett naturligt gryt af stora stenar. Vallens bredd är 1—2 m., höjden 0,5 m., ofta lägre, sällan högre. Bäst bibehållen är den i SO., där den är bortåt 1 m. hög. I NV. märkes en smal öppning i vallen, dit en gångstig leder från bergets fot.

Platsen inom vallen utgöres af en liten platå med kringliggande lägre terrasser; den är ung. 90 m. i längd (N.—S.) och 40 m. i bredd (Ö.—V.). Å densamma märkes ytterligare en låg stenvall, som går fram på platåns norra sida och fortsätter med obetydliga stensamlingar på den östra. På platåns västra sida stå tvänne tunna hällar resta.

Då Hallingebergs kyrka byggdes (1760), skall enligt anteckningar i kyrkans arkiv en myckenhet sten hafva tagits från borgen till kyrkbyggnaden. Sten ligger i mängd nedkastad på bergets sluttningar.

Borgen vid Krafsnäs.

(Hallingebergs socken.)

NV. om byn reser sig strax V. om Borgsjön ett berg, tillgängligt endast på några få ställen, eljest tvärbrant. Rundtom går en smal dalgång, som i NV. vidgar sig till en mosse med en liten göl.

Vid alla tillgängliga ställen å bergets sluttningar äro låga stenvallar framdragna

1:o På nordnordöstra sidan tämligen lågt nere. Vallen, som bildar en båge, är genom en $1{,}_5$ m. bred öppning delad i tvänne afdelningar; hela längden är 21 m., bredden 3—$3{,}_5$ m., höjden $0{,}_{25}$—$0{,}_5$ m. Öppningen ligger 6 m. från vallens sydöstra ända.

2:o På västnordvästra sidan något längre upp. Vallen, som bildar en nästan S-formig linie, är 45 m. lång, $2{,}_5$—3 m. bred och $0{,}_{25}$—$0{,}_{65}$ m. hög. Berget är här af naturen otillgängligt, men strax vid nyssnämnda valls sydvästra ända är det ganska lätt tillgängligt. Här framgår en nästan rak stenvall, genom en $1{,}_5$ m. bred öppning midtpå delad i tvänne afdelningar; hela längden är 13 m., bredden 2—3 m., höjden $0{,}_5$—1 m. Vid öppningens ena sida ligger ett $1{,}_5$ m. högt stenblock.

3:o På västra sidan högt uppe. Vallens längd är $7{,}_3$ m., bredden 2—3 m. och höjden på yttersidan 2 m. och däröfver, på inre sidan obetydlig; i NNO. är en 4 m. bred öppning, på ena sidan begränsad af klippan. Uppgången är brant.

4:o På västsydvästra sidan. Vallen, som är rak, är genom en $3{,}_5$ m. bred öppning delad i två afdelningar; hela längden är 17 m., bredden $2{,}_5$ m. och höjden $0{,}_5$—$0{,}_{75}$ m., på yttre sidan högre. Öppningen ligger 6 m. från nordnordvästra ändan.

5:o På sydöstra sidan. Vallen, som är i det närmaste rak, är genom en 3 m. bred öppning delad i två afdelningar; hela längden är 50 m., bredden 2—3 m. och höjden $0{,}_5$—$0{,}_{75}$ m., på yttre sidan delvis högre. Öppningen ligger 10 m. från sydöstra ändan. Stenarna äro i denna del af befästningen delvis ganska stora.

På flera ställen är vallen nedrasad. Platsen uppe på berget är rymlig och starkt kuperad.

Borgen vid Källsberg.

(Blackstads socken.)

Borgen är belägen på ett brant berg NO. från lägenheten Haga. Såväl i N. som S. är nämnda berg utan svårighet tillgängligt, men här har man nära krönet afspärrat tillträdet medelst vallar af stora stenar, oftast tyngre än mansbörda.

Den södra vallen, som är två gånger skarpt krökt, har hufvudriktningen Ö.—V.; ungefär midtpå densamma märkas två block af ett par manshöjder, 1 m. från hvarandra. Vallens längd är 38 m., bredden 2—3 m. och höjden 1—1,5 m.

Den norra vallen, hvars hufvudriktning likaledes är Ö.—V., är genom en 2 m. bred öppning (ung. midtpå) delad i tvänne afdelningar, som mot hvarandra bilda en trubbig vinkel; hela längden är 34 m., bredden 3—3,5 m. och höjden 1,5—2 m.

Något längre ned på norra sluttningen har man sammanfört en hop större stenar till ett slags förskans.

Berget, som höjer sig i N. och S., har midtpå en lägre platå, 50—60 m. i längd (N.—S.). Här ligga flera nu öfvervuxna smärre rösen. Vid en klipphäll märkes en halfcirkelformig stenläggning utan fyllning.

Borgen vid Hällesjön.

(Hjortheds socken.)

Vid sydvästra stranden af Hällesjön helt nära gränsen till Hallingebergs socken ligger ett högt, svårtillgängligt berg. På dettas västra och södra sidor är framdragen en stenvall, här och hvar i någon dalgång manshög, eljest lägre; på flera ställen är den nedrasad och öfvervuxen af mossa. På grund af markens oländighet var längden svår att uppmäta; den tycktes vara ung. 500 m., bredden är 1—2 m. På sina ställen är vallen dubbel, på andra afbrytes den af framskjutande branta klippor.

Borgen vid Vigelsbo.

(Gladhammars socken.)

På en i sjön Färgaren utskjutande halfö strax V. om den å, som bildar gräns mellan Mörghult och Vigelsbo, märkes en vall af delvis mycket stora stenar; den afstänger halföns landsida, den enda, på hvilken den är tillgänglig. Längden är 60 m., bredden 2 m. och höjden 2 m. Riktningen är NO.—SV. 12 m. från nordöstra ändan finnes en $2{,}5$ m. bred öppning.

INNEHÅLL.

Kalmar läns Fornminnesförening och dess museum af *Fabian Bæhrendtz* sid. 5
Om Karlevistenen af *Sven Söderberg* .... » 13
Bronsåldersfynd från St. Dalby i Kastlösa socken, Öland, af *Fabian Bæhrendtz* .... » 22
En grafsten i Mönsterås från 1600-talet af *J. W. Goijer* .... » 31
Graffält från järnåldern i Wimmerbyorten af *Hans Hansson* .... » 38
Fornborgar i Södra Tjust af *Fabian Bæhrendtz* .... » 47

Stafsättet i de särskilda afhandlingarna är de resp. författarnes.

(Afbildningarna i uppsatsen »Bronsåldersfynd från St. Dalby» äro tecknade af Antikvitetsakademiens tecknare, artisten O. Sörling, och skurna i trä på W. Meyers xylografiska atelier. Klichéerna till afbildningarna af museirummen å Kalmar slott äro utförda i autotypi på J. Cederquists kemigrafiska anstalt efter fotografier af H. Sandberg och W. Smidt i Kalmar.)

800 04 31 9438 75 BTJ

Fornsaker och äldre mynt

köpas för Kalmar läns fornminnesförenings museum af undertecknad, som större delen af året träffas hvarje söckendag: i mitt hem kl. 9 1/2—10 1/2 och i domkapitlets expedition kl. 10 1/2—11 1/2 f.m. Under månaderna juni—augusti träffas jag med säkerhet endast onsdagar kl. 10—12 f.m. i domkapitlets expedition.

Kalmar i Mars 1898.

F. J. Bæhrendtz.

Norra Långgatan 9.